

MASTEROPPGAVE

Emnekode: ECO5005

Navn: Håkon André Framvik

Attestasjon av bærekraftsrapportering i Norge

*En undersøkelse av attestasjonspraksisen og faktorer som
forklarer attestasjonskvaliteten til norske børsnoterte
selskap*

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 79

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som den avsluttende del av min mastergrad i regnskap og revisjon ved Nord Universitet. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng av graden min.

Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder Even Fallan for uvurderlig hjelp gjennom hele oppgaven. Det har vært betryggende og til stor hjelp å ha en veileder med så mye kunnskap og interesse for temaet.

En stor takk går også til de som har bidratt med korrekturlesing og tilbakemeldinger på oppgaven, takk til pappa og Jonas.

Håkon André Framvik

Bodø, 18.05.2022

Sammendrag

Ekstern attestasjon er blitt foreslått som en måte å takle utfordringer knyttet til bærekraftsrapportering. Likevel indikerer senere tids forskning at den lite regulerte attestasjonspraksisen i liten grad kan bidra til å oppfylle formål med bærekraftsrapportering. Formålet med denne masteroppgaven er å undersøke attestasjonspraksisen i norske børsnoterte selskap, samt undersøke faktorer som kan forklare det frivillige valget av attestasjon og kvaliteten på attestasjon. Dette undersøkes gjennom følgende problemstilling:

«Hvordan er attestasjonspraksisen blant de 100 største selskapene på Oslo Børs, og hvilke faktorer forklarer frivillig valg av- og kvaliteten på ekstern attestasjon av bærekraftsrapporter?»

Problemstillingen er todelt, og for å besvare første del har det blitt samlet inn data over hvor mange selskap, blant de 100 største på Oslo Børs i perioden 2018-2020, som har attestasjon, samt at en innholdsanalyse er gjennomført av alle observerte attestasjonsberetninger.

Resultatene viser at norske selskap henger etter på andelen attestasjoner sammenlignet med globale trender. Videre indikerer resultatene også flere forbedringspotensialer vedrørende innholdet i- og kvaliteten på attestasjon. Det mangler blant annet informasjon om involvering av interessenter i prosessen, i tillegg er omfanget av oppdraget smalt og sikkerhetsnivået for uttalelsen er lavt.

For å besvare andre del av problemstillingen er det utledet totalt fire hypoteser fra legitimitetsteorien og signaliseringsteorien, samt tidligere forskning og kontekst. Hypotesene er testet ved hjelp av Random Effects regresjonsanalyse for paneldata. Attestasjonskvalitet er målt ved innholdsanalyse av beretninger, og studiens data er basert på informasjon fra blant annet bærekrafts-, eier-, og årsrapporter, samt hjemmesidene til Oslo Børs og Bisnode. De mest sentrale funnene viser en signifikant positiv sammenheng mellom størrelsen på selskapet, andelen statlig eierskap, kvaliteten på bærekraftsrapporten, og attestasjonskvaliteten. Resultatene indikerer at disse faktorene forklarer frivillig valg av- og kvaliteten på ekstern attestasjon av bærekraftsrapporter, hvor store selskap, med staten som medeier, og som publiserer bærekraftsrapporter av høy kvalitet er mer tilbøyelig til å velge attestasjon av høyere kvalitet.

Abstract

The purpose of this master's thesis is to investigate the assurance practice in Norwegian listed companies, as well as to examine factors that may explain the voluntary choice of assurance and the quality of the assurance. This is investigated through the following research question:

“How is the assurance practice among the 100 largest companies on the Oslo Stock Exchange, and what factors explain the voluntary choice of- and the quality of external assurance of sustainability reports?”

To investigate the assurance practice and to measure assurance quality, content analysis is conducted on assurance statements. The results shows that Norwegian companies lag behind in the proportion of assurances compared with global trends, and that there is room for improvement regarding the content and the quality of assurance. Among other things, there is a lack of information about the involvement of stakeholders in the process, the scope of the assignment is narrow, and the assurance level is limited.

Regarding factors, four hypotheses are derived from theory and previous research, and tested with Random Effects regression analysis for panel data. The most central findings show a significant positive association between the size of the company, the proportion of state ownership, and the quality of the sustainability report, with the assurance quality.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Sammendrag.....	ii
Abstract.....	iii
Innholdsfortegnelse.....	iv
Liste over figurer.....	v
Liste over tabeller.....	v
1. Introduksjon.....	1
2. Formål med rapportering og attestasjon.....	7
3. Teoretisk rammeverk og hypoteseutvikling.....	11
3.1 Teoretisk rammeverk.....	11
3.1.1 Legitimitetsteorien.....	11
3.1.2 Signaliseringsteorien.....	13
3.2 Hypoteseutvikling.....	16
3.2.1 Eierskap.....	17
3.2.2 Størrelse.....	20
3.2.3 Industri.....	23
3.2.4 Rapportering.....	25
3.2.5 Forskningsmodell.....	28
4. Metode.....	28
4.1 Populasjon og utvalg.....	29
4.2 Operasjonalisering og datainnsamling.....	31
4.2.1 Avhengig variabel.....	31
4.2.1.1 Operasjonalisering avhengig variabel.....	31
4.2.1.2 Datainnsamling avhengig variabel.....	34
4.2.2 Forklaringsvariabler.....	35
4.2.2.1 Statlig eierskap.....	35
4.2.2.2 Størrelse.....	35
4.2.2.3 Industri.....	36
4.2.2.4 Rapporteringskvalitet.....	37
4.2.3 Uavhengige variabler.....	38
4.2.3.1 Operasjonalisering.....	38
4.2.3.2 Datainnsamling.....	40
4.3 Oppsummering variabler og forskningsmodell.....	40
5. Resultat.....	42
5.1 Deskriptiv statistikk.....	42
5.2 Modellspesifikasjoner og -valg.....	45
5.2.1 Multikollinearitet.....	45
5.2.2 Autokorrelasjon.....	47
5.2.3 Heteroskedastisitet.....	47

5.2.4 Modellvalg	48
5.2.4.1 Fixed Effects VS. Pooled OLS.....	48
5.2.4.2 Random Effects VS. Pooled OLS	48
5.2.4.3 Fixed Effects VS. Random Effects	48
5.2.4.4 Oppsummering	49
5.3 Regresjonsresultat	50
6. Diskusjon.....	51
6.1 Attestasjonspraksis	51
6.2 Eierskap	53
6.3 Størrelse.....	55
6.4 Industri	56
6.5 Rapporteringskvalitet	58
6.6 Implikasjoner.....	59
7. Konklusjon	61
7.1 Studiens funn.....	61
7.2 Begrensninger.....	62
7.3 Forslag til videre forskning	62
Referanser.....	63

Liste over figurer

Figur 1: Rapporteringsformål.....	9
Figur 2: Signaliseringsmodellen for attestasjon av bærekraftsrapport, adoptert fra Baier et al. (2020)	16
Figur 3: Forskningsmodell	28
Figur 4: Forskningsmodell inkl. kontrollvariabler	42
Figur 5: Forskningsmodell med signifikante variabler	60

Liste over tabeller

Tabell 1: Antall observasjoner per industri	30
Tabell 2: Innholdsanalyse.....	32
Tabell 3: Variabeloversikt	41
Tabell 4: Deskriptiv statistikk	43
Tabell 5: Deskriptiv statistikk del 1 - innholdsanalyse	44
Tabell 6: Deskriptiv statistikk del 2 - innholdsanalyse	45
Tabell 7: Pearson korrelasjonsmatrise.....	46
Tabell 8: VIF-verdier	46
Tabell 9: Wooldridge test for autokorrelasjon i paneldata	47
Tabell 10: Breusch-Pagan Test	47
Tabell 11: F-test for individuelle effekter	48
Tabell 12: Breusch-Pagan Lagrange Multiplier test for Random Effects	48
Tabell 13: Hausman (1978) spesifikasjonstest.....	49
Tabell 14: Regresjonsresultat	50

1. Introduksjon

Verden er i endring, og sosiale- og miljømessige utfordringer står i kø. Sagt med ordene til De Forente Nasjoners (FN) generalsekretær António Guterres; «*Our world as we know it and the future we want are at risk*» (Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, 2019, s. 11). Samfunnet vårt står overfor mange utfordringer som skyldes at menneskelige aktiviteter har endret jordens dynamikk, som har ført til massive klimagassutslipp og miljøforurensning, tap av biologisk mangfold og forsurening av havene (Sachs, 2012). I 2015 etablerte FN 17 bærekraftsmål og 169 delmål som blant annet er ment å stoppe klimaendringer og utrydde fattigdom. Målene kommer som et svar på behovet om å adressere nåværende og fremtidige bærekraftige utfordringer på et globalt nivå, og fokuserer på økonomisk sikkerhet og miljømessig bærekraft (Arora & Mishra, 2019).

I lys av disse utfordringer, blir selskaper pekt på som de store «synderne». En liten andel av selskapene står for den største andelen av utslipp, og en rapport viser at over 70 % av det globale industriutslippet siden 1988 kan spores tilbake til bare 100 selskap (Griffin & Heede, 2017). Selskap blir sett på som en av de største grunnene til klimaendringer (Walker & Wan, 2012). På grunn av den økende bevisstheten om påvirkningen selskapers aktiviteter har på miljø og samfunn, stiller interessenter større krav til at selskap skal ansvarliggjøres for deres handlinger.

Presset fra samfunn og interessenter har ført til at frivillig publisering av bærekraftsrapporter¹,² har blitt en global trend. En bærekraftsrapport blir tradisjonelt omtalt som en ikke-finansiell rapport, som ofte inneholder informasjon om flere eller alle av disse kategoriene: økonomi, miljø, arbeidskraft, menneskerettigheter, produktansvar, og samfunn (Simnett et al., 2009). Formål med kommunikasjon gjennom bærekraftsrapporter sett fra tilbydersiden, er blant annet forbedring av image for å presentere selskapet i et positivt lys, legitimitet og ansvarlighet for å signalisere passende og ønskelige aktiviteter, og holdning- og atferdsendring hos forbrukerne (Landrum & Ohsowski, 2018), mens etterspørselssiden har andre formål³. Undersøkelser gjort av KPMG viser, blant de 100 største selskapene i 52 land

¹ I denne studien brukes allment brukte uttrykk som 'bærekraft' og 'bærekraftsrapportering', til tross for at ingen selskap er i realiteten bærekraftig eller kan rapportere om sin egen bærekraft (O'Dwyer & Owen, 2005).

² En bred definisjon av bærekraftsrapport brukes i denne oppgaven. Dette inkluderer blant annet integrerte rapporter, bærekraftsrapporter, samfunnsansvarsrapporter, og rapporter om sosiale og miljømessige forhold. Definisjon av bærekraftsrapport presenteres i kapittel 2.

³ Rapporteringsformål beskrives nærmere i kapittel 2.

(N100), at andelen som rapporterer om bærekraft har økt fra 12 % i 1993 til 53 % i 2008 og sist i 2020 var andelen 80 % (KPMG, 2021). Økningen er enda større for de 250 største selskapene i verden (G250), hvor andelen har økt fra 80 % i 2008 til 96 % i 2020. Samme undersøkelse viser at andelen norske selskap som rapporterer om bærekraft har redusert fra 89 % i 2017 til 77 % i 2020. Ifølge KPMG (2021) er en av driverne for økningen i antall selskap som rapporterer, en voksende forståelse i finanssektoren av makten som sosiale- og miljømessige problemer har til å påvirke økonomiske resultater og selskapets verdi.

Til dags dato er bærekraftsrapportering i stor grad frivillig. Det er ingen generelt akseptert tilnærming til hvordan selskap burde samle inn, evaluere, og rapportere deres ikke-finansielle data (Kolk & Perego, 2010). En av de mest brukte rapporteringsstandardene internasjonalt er Global Reporting Initiative (GRI). Ifølge KPMG (2021) er GRI den mest brukte standarden for rapportering. Av undersøkte N100 selskap brukte 67 % GRI, mens 75 % av G250 selskap brukte denne standarden. Ellers nevnes Sustainability Accounting Standards Board (SASB) sitt rammeverk som mye brukt.

Dagens rapporteringspraksis møter kritikk fra flere hold av forskere. Rapporteringen brukes opportunistisk som et styringsverktøy for ledelsen, som går på bekostning av ansvarlighet og åpenhet overfor interessenter (O'Dwyer & Owen, 2005). Det uttrykkes bekymringer om at rapporteringsprosessen har blitt 'fanget av ledelsen'. I det ligger det at ledelsen har tatt kontroll over hele prosessen med produksjon av rapporten, som resulterer i at informasjon blir samlet inn og formidlet kun hvis det anses hensiktsmessig for å forbedre selskapsimage (Owen et al., 2000). I stedet for å føle en forpliktelse til å være ansvarlig og åpen overfor interessenter, er bærekraftsrapportering motivert av egeninteresse. Manetti & Becatti (2009) hevder at det fremdeles er et troverdighetsgap i bærekraftsrapporter, som gjør dem nesten ubrukelig for de tiltenkte brukere, inkludert aksjonærer, långivere, kunder, ansatte, og lokalsamfunn. Utfordringene skyldes til dels fraværet av et avtalt eller obligatorisk sett med standarder, som reduserer sammenlignbarheten av rapporter og resulterer i stor variasjon på tvers av selskap, industri og land. Lovgivning som regulerer bærekraftsrapportering og attestasjon⁴ kan være en måte å lukke troverdighetsgapet.

Ekstern attestasjon foreslås av mange som en måte å takle de bekymringer som er knyttet til bærekraftsrapportering (f.eks. Braam & Peters, 2018; Dando & Swift, 2003; Simnett et al.,

⁴ En bred definisjon av attestasjon brukes i denne oppgaven. Det omfatter alle typer verifikasjonsoppdrag gjennomført av en ekstern part (attestasjon av internrevisor omfattes ikke).

2009). Forskning sier at ekstern attestasjon øker tilliten og troverdigheten til nøyaktigheten og påliteligheten av den publiserte informasjonen (Briem & Wald, 2018; Hodge et al., 2009; Perego & Kolk, 2012). I tillegg kan ekstern attestasjon bidra til at selskap ønsker å forbedre risikostyring og informasjonssystemer for å produsere og publisere mer pålitelig og nøyaktig bærekraftsinformasjon (Braam & Peters, 2018). På den måten spiller attestasjon en viktig rolle for å forbedre interne mål for bærekraftig ytelse og ledelseskontroll (Gürtürk & Hahn, 2015).

At selskap velger ekstern attestasjon på bærekraftsrapporter er blitt en trend (De Beelde & Tuybens, 2015), spesielt blant større selskap. Fra 2005 til 2020 økte antall N100 selskap som valgte å få sin bærekraftsrapport attestert fra 33 % til 51 %, mens i samme periode økte andelen fra 30 % til 71 % for G250 selskap (KPMG, 2021). I Norge henger tilsynelatende utviklingen etter. I en studie gjort av 17 europeiske land i 2008 og 2009, hadde Norge nest laveste andel av selskap med attestasjon (20 %). Braam & Peeters (2018) undersøkte et utvalg av norske børsnoterte selskaper i perioden 2009 til 2014, og fant at kun 34 av totalt 108 selskapsobservasjoner hadde attestasjon av bærekraftsrapporten.

Til tross for at attestasjon er en voksende trend, er ikke praksisen uten utfordringer. Dando & Swift (2003) mener at mye av attestasjonspraksisen har vært av tvilsom robusthet, pålitelighet, og konsistens. Boiral & Heras-Saizarbitoria (2020) stiller kritiske spørsmål ved attestasjonens nytteverdi og bidrag til ansvarliggjøring av selskap. Uklare og villedende attestasjonsberetninger kan utelate relevant informasjon, og med det fjerne attestasjonsberetningens betydning (Gürtürk & Hahn, 2015). Perego & Kolk (2012) på sin side, mener at dagens attestasjonspraksis kun reflekterer overfladisk legitimitet.

Attestasjon er i liten grad regulert verden over, og baseres i all hovedsak på frivillighet. Frivilligheten risikerer at også attestasjonsprosessen blir 'fanget av ledelsen' (Dando & Swift, 2003). Ball et al. (2000) mener at et fundamentalt problem med attestasjon av bærekraftsrapporter er at attestasjonstilbyder er på oppdrag for ledelsen og de som rapporterer. På den måten er det ledelsen som har kontroll over hele prosessen, herunder bredde, omfang og grad av sikkerhet. Ledelsen kan sette begrensninger de selv ønsker for oppdraget, og attestasjonsberetningen vil således være *til* ledelsen og *for* ledelsen, noe som i liten grad vil kunne løse de 'problemer' som omfatter bærekraftsrapportering (O'Dwyer & Owen, 2005). Attestasjon tilbyr med andre ord betydelig fleksibilitet for selskapene, og Baier et al. (2020) sier at dette fører til spørsmål om uetisk innblanding av ledelsen angående valg

av et begrenset sett med emner som det attesteres på og hvordan dette valget blir kommunisert.

Det finnes flere forskjellige standarder for attestasjonsoppdrag (f.eks. ISAE3000 og AA1000AS), og i tråd med det er det også en mangel på en generell akseptert tilnærming til attestasjon (Dando & Swift, 2003). Resultatet er at brukerne av attestasjonsberetningen blir konfrontert med vesentlig uensartete emner i bærekraftsrapporter, og mål, nivå og attestasjonskriterier (Fuhrmann et al., 2017). Vedrørende attestasjonsstandarder foreslår Manetti & Becatti (2009) noen forbedringer som vil kunne føre til større pålitelighet til attestasjonstjenesten, blant annet standardisering av innhold og konklusjon, identifisering av parter ansvar, forklaring av sikkerhetsnivået, samt å gi mer rom til bruk av eksperter på et annet felt enn regnskap eller revisjon.

Denne forskjellen i tilnærmingen til attestasjon skyldes også at det er en konkurranse mellom tilbydere av attestasjonstjenester. Litteraturen skiller mellom to typer tilbydere; revisjonsselskap og ikke-revisjonsselskap⁵. Tilbyderne har forskjellig kompetanse og har forskjellig tilnærming til attestasjonsoppdrag (Farooq & de Villiers, 2017). I en analyse gjort av attestasjonsberetninger utstedt av forskjellige tilbydere ble det funnet forskjeller i hvordan konklusjon var formulert, i tittelen, i målene for attestasjonen, og i attestasjonshandlinger som ble gjort (Frost & Martinov-Bennie, 2010).

Mangel på konsistente attestasjonsberetninger, og bærekraftsrapporters varierende innhold og kvalitet, gjør rapporten tilnærmet umulig å sammenligne, og selskapet og deres opptreden vanskelig å evaluere for interessenter (Dando & Swift, 2003). Derfor er det også et behov for å definere og studere innholdet og kvaliteten av attestasjon, og ikke bare hvorfor enkelte selskap velger eller ikke velger det.

Denne oppgaven undersøker attestasjonspraksisen til norske børsnotert selskap og hvilke faktorer som forklarer valg av- og kvaliteten på ekstern attestasjon av bærekraftsrapporter. Litteratur på området er i utvikling, men fremdeles knapp. Det er gjort lite forskning på norske selskap, men noen internasjonale studier har inkludert begrensede utvalg av norske selskap (f.eks. Braam & Peeters, 2018; Fuhrmann et al., 2017; Herda et al., 2014), og i tillegg har Fallan (2020a) gjort en innledende kartlegging og beskrivelse av attestasjonspraksisen i Norge. Enkelt studier søker å forklare det frivillige valget av ekstern attestasjon (f.eks. Branco et al., 2014; Cho et al., 2014; De Beelde & Tuybens, 2015; Simnett et al., 2009) gjennom

⁵ For eksempel konsulenter, sertifiseringsorganer, og NGO-er (García-Sánchez I. M., 2020).

logistisk regresjon. Andre igjen ser på kvaliteten på attestasjon ved å gjøre innholdsanalyser av attestasjonsberetningen (f.eks. Gürtürk & Hahn, 2015; Perego & Kolk, 2012; Martínez-Ferrero et al., 2018).

Det er etterspørsel etter forskning som undersøker attestasjonskvalitet i stedet for å bare se på valget av attestasjon eller ikke (dikotom variabel) (Cohen & Simnett, 2015; García-Sánchez et al., 2021; Kolk & Perego, 2010; Zhou, Simnett, & Green, 2016). Området er relativt utforsket, og ifølge Cohen & Simnett (2015) er det mange forskningsmuligheter rundt vurdering av attestasjonskvalitet. García-Sánchez et al. (2021) undersøkte i sin forskning faktorer som kan forklare valget av attestasjon, og så behovet for at fremtidig forskning bør analysere faktorer som heller kan forklare attestasjonskvalitet. De foreslår at fremtidig forskning utnytter en lignende idé, men at den avhengige variabelen heller operasjonaliseres som en kontinuerlig variabel for attestasjonskvalitet, i stedet for dikotom variabel som kun fanger opp om et selskap velger attestasjon eller ikke. Denne studien svarer på etterspørselen til García-Sánchez et al. (2021) ved å operasjonalisere den avhengige variabelen som attestasjonskvalitet, og undersøker faktorer som kan forklare dette.

Det er få studier som har sett på faktorer som kan forklare attestasjonskvalitet (f.eks. Fernández-Feijóo-Souto, 2012; García-Sánchez, 2020; Herda et al., 2014; Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero, 2020; Zaman et al., 2021). Denne studien bidrar dermed med å legge til på den begrensede forskningen som er gjort på temaet internasjonalt.

Studiene som har undersøkt faktorer som kan forklare attestasjonskvalitet, har oftest tatt det teoretiske perspektivet til interessent- og institusjonell teori (Bollas-Araya, 2019; García-Sánchez, 2020; Zaman et al., 2021). Denne studien bidrar med å anvende teoretiske perspektiver som ikke er brukt så mye i forskning på attestasjonskvalitet, nemlig legitimitets- og signaliseringsteorien, for å utlede forklaringsfaktorer.

Forskning som har sett på forklaringsfaktorer for attestasjonskvalitet har blant annet undersøkt attestasjonstilbydere (Bollas-Araya et al., 2019; Zorio et al., 2013), land (Bollas-Araya et al., 2019; Fernández-Feijóo-Souto et al., 2012; García-Sánchez, 2020), industri (Bollas-Araya et al., 2019; Fernández-Feijóo-Souto et al., 2012; Zorio et al., 2013) og karakteristikk ved revisjonskomiteen (Zaman et al., 2021). Det finnes forklaringsfaktorer som jeg bruker i min studie som ingen har sett på tidligere (Branco et al., 2014). I og med at jeg, fra teori og kontekst, utleder og analyserer forklaringsfaktorer som ikke har vært studert

internasjonalt før, bidrar jeg dermed på den internasjonale forskningsfronten på attestasjon av bærekraftsrapportering.

Videre, ved å gjøre innholdsanalyse av attestasjonsberetninger, bidrar denne studien til oppfordringen fra Manetti & Toccafondi (2012). De oppfordret til at innholdsanalyse av attestasjonsberetninger bør gjøres jevnlig og i forskjellige kontekster med den hensikt å spore fremdriften til attestasjonspraksisen. Studien bidrar, og svarer denne oppfordringen, ved å gjennomføre innholdsanalyse på et nyere tidspunkt og i et nytt land. Det er gjort veldig få studier av attestasjonspraksis i Norge (Fallan, 2020a), og det er dermed et relevant bidrag å kunne si noe om status, både for utbredelse av attestasjon og innholdet i attestasjon, i Norge per i dag.

På grunn av de forannevnte kunnskapshullene, har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvordan er attestasjonspraksisen blant de 100 største selskapene på Oslo Børs, og hvilke faktorer forklarer frivillig valg av- og kvaliteten på ekstern attestasjon av

bærekraftsrapporter? For å kunne svare på problemstillingen, undersøker denne oppgaven hvilke selskap fra et nasjonalt utvalg på 300 årsobservasjoner som får sin bærekraftsrapport attestert. Problemstillingen er besvart ved å innhente data fra flere datakilder, som er en viktig informasjonskilde for denne oppgaven. Innholdsanalyse er brukt for å undersøke attestasjonspraksisen og måle kvaliteten på ekstern attestasjon av bærekraftsrapporter, og regresjonsanalyse brukes for å teste hypoteser.

Hvorfor ser denne studien på norske selskaper? For det første, forskning på attestasjon av bærekraftsrapportering er ifølge Fallan (2020a) nesten ikke-eksisterende i Norge. Med denne studien bidrar jeg til å legge på den nesten ikke-eksisterende forskningen i Norge. For det andre, Norge er en litt spesiell kontekst å forske på. Tradisjonelt har norske selskaper hengt bak på når det kommer til attestasjon av bærekraftsrapporter (Fallan, 2020a; Fuhrmann et al., 2017) og andelen av de 100 største norske selskapene som kjøper attestasjonstjenester ligger langt under ett undersøkt internasjonalt gjennomsnitt (KPMG, 2021). Denne studien kan bidra til å forstå hvorfor en så liten andel av de største norske selskapene velger attestasjon.

Forskning har, som nevnt tidligere, indikert utfordringer med rapporterings- og attestasjonskvaliteten (Baier et al., 2020; Dando & Swift, 2003; Manetti & Becatti, 2009).

Tatt disse utfordringer i betraktning, vil denne studien også ha et samfunnmessig bidrag.

Denne studien bidrar, først og fremst, med å gjøre myndigheter og samfunnet oppmerksom på disse utfordringene, men også til å indikere faktorer som kan være med på å bedre kvaliteten.

For brukere og interessenter som søker troverdig bærekraftsinformasjon, vil denne studien være nyttig, da den presenterer hvilke elementer som klassifiserer høy attestasjonskvalitet fra et teoretisk og praktisk perspektiv. Dette vil også være av nytte for rapporterende selskap som ønsker attestasjon av høy kvalitet, og for attestasjonstilbydere som kan se forbedringspotensialer med deres tjenester.

Resten av denne oppgaven er organisert som følgende. I neste kapittel redegjøres det for formål med bærekraftsrapportering og attestasjon. I kapittel 3 presenteres et teoretisk rammeverk og hypoteser utvikles. I kapittel 4 forklares forskningsmetoden, og mine resultater presenteres i kapittel 5. Til slutt er det diskusjon i kapittel 6 og konklusjon i kapittel 7.

2. Formål med rapportering og attestasjon

Formålet med bærekraftsrapportering kan ses fra to perspektiver, henholdsvis tilbyder- og etterspørselssiden. Tilbydersiden henviser til det rapporterende selskap, mens med etterspørselssiden menes brukerne av bærekraftsrapporten.

Brukerne av bærekraftsrapporter har et ønske og behov for informasjon som presenteres. Fallan (2020b) argumenterer for at etterspørselssidens formål med bærekraftsrapporter er de samme som gjelder for finansregnskapet, altså brukernyttig informasjon for ressursallokering og kontroll. Dermed bruker denne studien Fallan & Granrud (2020, s. 5) sin definisjon av bærekraftsrapport: «*Rapportering av informasjon om miljømessige, sosiale og økonomiske forhold som skal være nyttig for interessenter til bruk for ressursallokerings- og kontrollformål*».

Ressursallokeringsformålet innebærer at det presenteres informasjon som er brukernyttig for nåværende- og potensielle investorer, kreditorer, og andre for å ta beslutninger om investerings-, kreditt- og lignende ressursallokering (Lennard, 2007). Relatert til informasjon i bærekraftsrapporter, nevner Fallan (2020b) at blant annet informasjon om nødvendige konsesjoner, for eksempel utslippstillatelser, vil kunne være nyttig til ressursallokeringsformålet.

Kontrollformålet er knyttet til asymmetrisk informasjon og motstridende interesser mellom ledelsen og eierne. Det innebærer at informasjon som rapporteres skal være nyttig for å vurdere hvordan ledelsen forvalter sin oppgave, herunder blant annet selskapets ressurser (Lennard, 2007).

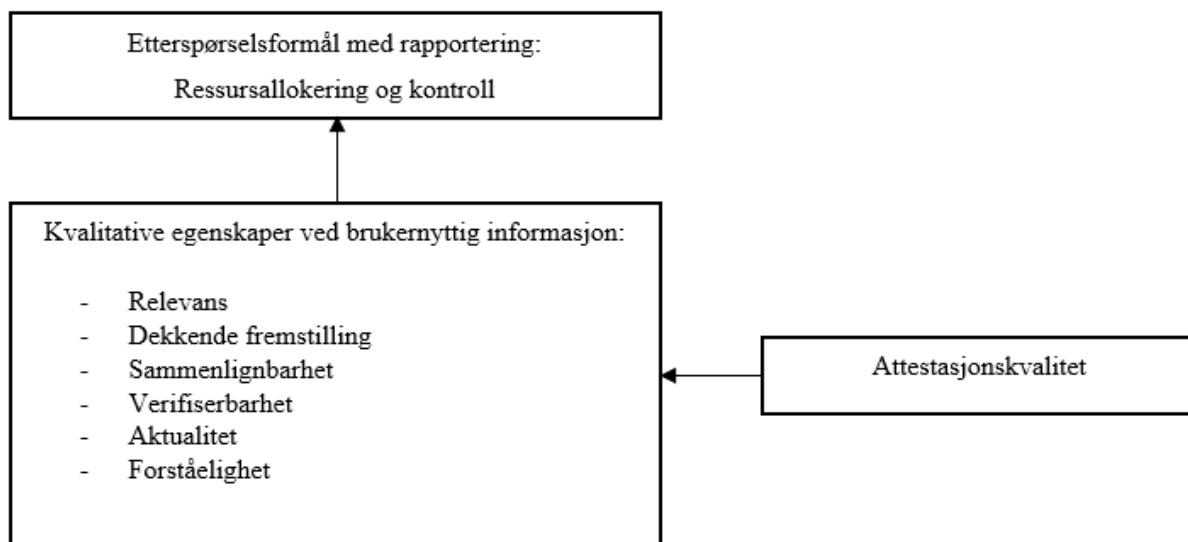
For at presentert informasjon skal kunne bidra til å oppfylle ressursallokerings- og kontrollformål, må den være *brukernyttig*. IASB⁶ (2018) presenterer kvalitative egenskaper, eller kvalitetskriterier, ved brukernyttig informasjon. De skiller mellom fundamentale og forbedrende kvalitetskriterier. De fundamentale kvalitetskriterier er at informasjonen skal være «relevant» og gi en «dekkende fremstilling», mens de forbedrende kvalitetskriterier er at informasjon skal være «sammenlignbar», «verifiserbar», «aktuell», og «forståelig» (IASB, 2018). GRI har definert rapporteringsprinsipper som de mener er fundamentale for å oppnå bærekraftsrapportering av høy kvalitet (Global Reporting Initiative, 2016), og disse er basert på kvalitetskriterier som følger av ISAB (2018). På den måten viser GRI at kvalitetskriterier er relevant også for bærekraftsrapportering. Bærekraftsrapporteringens kvalitet vurderes utfra om den er egnet til å oppfylle formålene med rapportering (Fallan & Granrud, 2020).

Som nevnt i kapittel 1, kan det rapporterende selskap ha andre hensikter og formål med bærekraftsrapporteringen. Opportunistisk atferd som imageforbedring og legitimering vil ikke bidra til å oppfylle etterspørselsformål (Landrum & Ohsowski, 2018), og det kan derfor være motstridende krefter som drar i hver sin retning, og det er her attestasjon kommer inn i bildet.

Attestasjon av bærekraftsrapportering er et engasjement hvor attestasjonstilbyder skal evaluere rapporten, og gi en uttalelse om hvorvidt bærekraftsrapporten er utarbeidet i henhold til avtale kriterier. Uttalelsen er utformet for å øke interessentenes tillit til bærekraftsrapporten, dvs. at rapporten er pålitelig (Farooq & de Villiers, 2017).

Attestasjon kan bidra til å sikre at informasjonen oppfyller kvalitetskriterier, og på den måten bidra til å oppfylle etterspørselsformål for ressursallokering og kontroll (Fallan et al., 2021; Kolk & Perego, 2010; Simnett et al., 2009). Bekken & Svendsen (2021) argumenterer for at attestasjon kan øke sammenlignbarheten, relevansen, og generelt informasjonskvaliteten til bærekraftsrapporten. Figur 1 er ment å illustrere at attestasjon kan bidra med å sikre at informasjon oppfyller kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon, som videre er sentralt for oppfyllelse av ressursallokering- og kontrollformål.

⁶ International Accounting Standard Board

Figur 1: Rapporteringsformål

Fra et objektivt ståsted, er attestasjon ment å bidra til å sikre etterspørselsformålene med rapportering. Likevel er det ikke alltid så rett frem, og brukernyttig informasjon er ikke nødvendigvis en selvfølge dersom rapporteringen har vært underlagt attestasjon. Det er flere utfordringer knyttet til attestasjon, som også er grunnen til at flere studier den siste tiden har begynt å undersøke kvaliteten på attestasjon, i stedet for å bare se på valget av attestasjon.

For det første, er attestasjon av bærekraftsrapporter en svært kompleks oppgave.

Bærekraftsrapporter inneholder et stort antall og mangfold av aspekter, slik som sosiale prosesser, menneskerettigheter, etiske vurderinger, og miljøproblemer (Martínez-Ferrero et al., 2018). Mangelen på én generell akseptert standard for rapportering, og at det i stor grad er basert på frivillighet, gjør det at rapporteringen vil variere fra selskap til selskap. Store deler av informasjonen som det rapporteres om, er også av kvalitativ natur, og må således evalueres på en subjektiv måte, noe som kompliserer attestasjonen.

Videre, mangler det én generelt akseptert attestasjonsstandard. De to mest vanlige er ISAE3000⁷ og AA1000AS⁸ (Fuhrmann et al., 2017), og disse skiller seg fra hverandre på flere områder. Standardene kan også fritt brukes av hvilken som helst tilbyder. Variasjon i

⁷ Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon, utgitt av International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB).

⁸ AccountAbility 1000 Assurance Standard, utgitt av AccountAbility.

standardene bidrar til variasjon i sikkerhetsnivå, type attestasjon, rapporteringskriterier, og formatet på beretningen (Alon & Vidovic, 2015).

For det tredje, er det en konkurranse mellom tilbydere av attestasjon. Attestasjonstjenester er et uregulert marked, og revisjonsselskap må konkurrere med flere andre tilbydere, som for eksempel konsulenter, sertifiseringsorganer, og NGO-er⁹ (García-Sánchez, 2020), som alle har forskjellige kunnskap og kvalifikasjoner. I tillegg finnes det ingen spesifikke kvalifikasjoner for tilbyderne (Alon & Vidovic, 2015). Videre argumenterer Alon & Vidovic (2015) med at variasjon i attestasjonstilbydere også kan bidra til variasjon i sikkerhetsnivå, type attestasjon, rapporteringskriterier, og formatet på beretningen.

Til slutt, er attestasjon en frivillig praksis og, som nevnt, en uregulert praksis. Dette fører til at ledelsen har mye innflytelse, og står i utgangspunktet fritt til å velge tilbyder, omfang og sikkerhetsnivå på attestasjon. Det argumenteres med at ledelsen «fanger» attestasjonsoppdraget for å «fremme selskapets image» (Hummel et al., 2019), og at dette gjøres ved at ledelsen tar kontroll over hele prosessen, bestemmer innholdet i attestasjonsoppdraget og hva som skal og ikke skal attesteres på. Dette kan blant annet kompromittere uavhengigheten til den som attesterer, som er en av de viktigste faktorene som bestemmer attestasjonskvaliteten (Ball et al., 2000).

En kombinasjon av alle disse ovennevnte utfordringer, fører til variasjon i innholdet på attestasjonsberetninger. Det er innholdet i attestasjonsberetningen som vil styre kvaliteten på attestasjon (Fuhrmann et al., 2017), og i hvor stor grad attestasjon klarer å øke interessenters tilliten og bidra til å oppfylle formålene beror på blant annet kvaliteten på attestasjon. O'Dwyer & Owen (2005) skisserer noen nøkkelementer som alle attestasjonsberetninger bør adressere, herunder uavhengighet, omfang, standard og kriterier, grad av sikkerhet, vesentlighet, fullstendighet, og lydhørhet. Angående grad av sikkerhet, sier Fuhrmann et al. (2017) at en høy sannsynlighet for å oppdage uregelmessigheter er et sentralt krav for høy attestasjonskvalitet, som er det motsatte av attestasjoner med lav (moderat) sikkerhet.

Dette kapitlet vil bli brukt som referanseramme for resten av oppgaven.

⁹ *Non-Governmental Organizations*, ikke-statlig organisasjon på norsk.

3. Teoretisk rammeverk og hypoteseutvikling

3.1 Teoretisk rammeverk

3.1.1 Legitimitetsteorien

Legitimitetsteorien gir et teoretisk synspunkt for å forstå selskaps atferd. Forskning på området rundt attestasjon av bærekraftsrapportering tar ofte perspektivet til legitimitetsteorien, se for eksempel Braam & Peeters (2018), Casey & Grenier (2015), Dutta (2020), Gillet-Monjarret (2015), Kolk & Perego (2010), og Peters & Romi (2015). Tyson & Adams (2020) fant også i sin litteraturstudie av forskning på attestasjon av bærekraftsrapporter, at legitimitetsteorien var én av fire brukte teorier på området.

Legitimitetsteorien tar for seg hvordan et selskaps legitimitet påvirkes av dets forhold til samfunnet¹⁰ generelt. Legitimitet beskrives som en tilstand eller status som eksisterer når et selskaps verdisystem stemmer overens med samfunnets verdisystem som selskapet er en del av (Lindblom, 1994). Teorien påstår at et selskaps atferd er ønskelig, riktig eller hensiktsmessig innenfor et sosialt konstruert system av normer, verdier, overbevisninger, og definisjoner (Suchman, 1995). Den forannevnte påstanden til Suchman (1995) dekker flere aspekter, men det essensielle er at det kobler sammen et selskaps atferd med hva som anses passende innen et samfunn av interessenter. Koblingen mellom selskap og samfunn er viktig, da den implisitt sier at et selskap ikke har en iboende rett til ressurser eller eksistens. Samfunnet bestemmer dette gjennom å tildele og frata legitimitet.

Ett av fundamentene i legitimitetsteorien er den «sosiale kontrakten» mellom selskap og samfunnet det opererer i. Den sosiale kontrakten er ment å representere de forventninger og normer til både samfunnet og selskapet. Det er to sider i kontrakten, og begge kan dra nytte av at den blir oppfylt. Selskapet gjør de handlinger som er ønskelig, riktig eller hensiktsmessig i henhold til samfunnets forventninger, og blir belønnet med legitimitet som letter tilgangen til kapital, ressurser og kunder. Bærekraftsrapportering og attestasjon kan bli brukt i forbindelse med vedlikehold og forbedring av et selskaps legitimitet, og betydningen har blitt vektlagt på grunn av samfunnets bekymringer og bevissthet rundt selskaps påvirkning på miljøet, og i relasjon til temaer som likestilling og diskriminering, menneskerettigheter og barnearbeid.

Hva legitimitet er, er vanskelig å gi et konkret og konstant svar på. Samfunnet og dets verdier, normer og forventninger endres kontinuerlig. I tillegg skal dette vurderes opp mot selskap

¹⁰ Samfunnet består av grupper av interessenter, også kalt «*relevant publics*» (Lindblom, 1994, s. 52)

som også endrer seg med tiden. Legitimitet, og dermed innholdet i en sosial kontrakt er svært dynamisk. Bærekraft, som eksempel, har fått et økende fokus de siste årene noe som har gjort at selskap har måttet endre og tilpasse seg etter endringer i samfunnet. Dowling & Pfeffer (1975) forklarer legitimitet som en dynamisk begrensning på selskaps atferd, som endrer seg etter hvert som selskap tilpasser seg, og etter hvert som de sosiale verdiene som definerer legitimitet, endres.

Når et selskaps atferd avviker fra samfunnets verdier og normer vil det være en legitimitetsrisiko, som også betyr at selskapets eksistens kan stå på spill. Dette avviket kalles i litteraturen ofte for legitimitetsgap. Dowling & Pfeffer (1975) forklarer det slik at dersom det er en faktisk eller potensiell forskjell mellom de to verdisystemene (selskap og samfunn), vil det eksistere en legitimitetsrisiko. Et bevis på tapt legitimitet kan være at tilgangen på kapital forsvinner, at kunder ikke vil kjøpe selskapets produkter og tjenester, at tilgang til ressurser blir borte, og/eller at personer ikke vil jobbe for selskapet. På en måte kan vi si at samfunnet og interessenter kan oppheve kontrakten dersom det oppleves at selskapets verdier ikke samsvarer med samfunnet og interessenters verdier. Mangel på bærekraftsrapportering og attestasjon kan ses på som et legitimitetsgap dersom samfunnet har slike forventninger til selskap. Forskjellige typer selskap, som for eksempel de som driver sin virksomhet i industrier med stor miljøpåvirkning (f.eks. olje og gass) kan stå overfor trusler mot deres legitimitet. På den andre siden, vil samfunnet også være avhengige av disse produktene. En av grunnene til at selskap rapporterer om bærekraft, er for å håndtere legitimitetsrisikoer. Rapportering kan eksempelvis være respons på negativ medieoppmerksomhet eller spesielle miljøhendelser (Deegan, 2002; O'Donovan, 2002).

Siden et selskap mer eller mindre er avhengig av legitimitet for å overleve, kan det bli ansett som en ressurs for selskapet (Dowling & Pfeffer, 1975). Dersom et selskap opplever at det er et avvik mellom selskapets atferd og samfunnets forventninger, eller det avdekkes risikoer som kan svekke legitimitet, er det i litteraturen foreslått flere strategier som ledelsen bruker for å motvirke reduksjon eller tap av legitimitet. For å endre samfunnets oppfatning av selskapets atferd, enten for å opprettholde, utvide eller vedlikeholde legitimitet, er det nødvendig å informere samfunnet. Samfunnet må få vite hva selskapet har gjort. Et selskap kan oppføre seg helt i tråd med samfunnets forventninger og således være legitim i tråd med teorien, men dersom dette ikke er informert om kan dette true legitimiteten. Dersom attestasjon blir brukt som en legitimitetsstrategi må dette presenteres for interessenter, og årsrapporter blir foreslått som et medium for å presentere dette (Deegan, 2002).

Lindblom (1994) presenterer fire strategier som brukes i et forsøk på å legitimere selskap. Den første strategien for å lukke legitimitetsgapet er å gjøre endringer i selskapet slik at det samsvarer med samfunnets forventninger, og informere om at endringer er gjort. Den andre strategien er å endre samfunnets oppfatninger uten å endre noe selv. Denne strategien vil være aktuell dersom selskap mener at samfunnet har feil inntrykk av deres atferd. For å endre oppfatningen vil det være nødvendig å utgi mer informasjon om den aktuelle saken. Den tredje strategien er å manipulere samfunnets oppfatning gjennom å mislede oppmerksomheten til områder med høy legitimitet, som for eksempel en opportunistisk atferd hvor enkelte områder blir valgt ut til attestasjon. Den fjerde strategien er å endre samfunnets forventninger til selskapets atferd. Strategien vil være aktuell i de tilfeller hvor selskapet anser samfunnets forventninger som urimelige.

Lindblom (1994) har videreutviklet strategier (og lagt til én) først presentert av Dowling & Pfeffer (1975) for å passe til bærekraftsrapportering. Essensen i strategiene er informasjon. Uansett hvilken strategi selskapet velger å forfølge må samfunnet og interessenter informeres. Den andre (og delvis den første) strategien til Lindblom (1994) peker mot rapportering av høy kvalitet, hvor attestasjon av høy kvalitet kan brukes for å forsikre interessenter om at informasjonen oppfyller kvalitetskriterier ved brukernyttig informasjon. Videre, så peker den tredje (og delvis den fjerde) strategien mot rapportering av lav kvalitet, og attestasjon kan brukes for å mislede oppmerksomheten til områder med høy legitimitet.

3.1.2 Signaliseringsteorien

I likhet med legitimitetsteorien, brukes også signaliseringsteorien¹¹ i forskning for å forklare det frivillige valget av attestasjon og attestasjon av forskjellig kvalitet (f.eks. Baier et al., 2020; Alon & Vidovic, 2015; Braam & Peeters, 2018). Signaliseringsteorien gir et teoretisk perspektiv på hvordan selskap kan bruke informasjon for å signalisere til interessenter og utenforstående. Essensen i teorien er at signalgiver ønsker å signalisere kvalitet til mottakere. Overført til temaet om attestasjon, ønsker ledelsen å signalisere kvaliteten til bærekraftsrapporten via attestasjon (Se Figur 2).

Signaliseringsteorien har sin opprinnelse fra Spence (1973) hvor han observerte et informasjonsgap mellom potensielle arbeidsgivere og kandidater. Gapet skyldtes at arbeidsgiverne ikke hadde informasjon om kandidatenes kvaliteter, og ble lukket ved at kandidatene tok høyere utdanning. Utdannelsen signaliserte overfor arbeidsgivere hvilke

¹¹ *Signaling theory*, på norsk kan det også oversettes til signalteorien.

kvaliteter som kandidatene hadde, og ble ansett som et pålitelig signal ettersom kandidater av lav kvalitet ikke ville kunne klare å gjennomføre høyere utdanning. Poenget i forskningen til Spence (1973) er at det eksisterer informasjonsasymmetrier mellom to parter, hvor den ene parten ikke vet av den andres kvaliteter. Den ene parten signaliserer så sine kvaliteter, og begge parter drar nytte av dette dersom signalet var suksessfullt. I eksempelet nevnt tidligere vil arbeidsgiveren få en ansatt av høy kvalitet, samtidig som at kandidaten får jobb. Hvordan et selskap forholder seg til - og rapporterer om temaer rundt bærekraft vil kunne anses som asymmetrisk informasjon siden det er vanskelig for interessenter å vite om informasjon er brukernyttig jf. rapporteringsformål i kapittel 2. En måte å redusere asymmetrisk informasjon på er å rapportere om disse forhold og få det attestert for å øke interessenters tillit til at informasjon er brukernyttig.

Kvalitet blir i signaliseringsteorien beskrevet som den underliggende, uobserverbare evnen som signalgiver har for å oppfylle behovene eller kravene til en utenforstående som observerer signalene (Connelly et al., 2011). Kirmani & Rao (2000) argumenterer at bare selskap med høykvalitetsprodukter er motivert til å signalisere den sanne kvaliteten. Attestasjon indikerer informasjon av høy kvalitet, og kan anses som et middel som er ment å signalisere kvaliteten til bærekraftsrapporten (Cheng et al., 2015).

Hovedelementene i signaliseringsteorien er signalgiver, mottaker og selve signalet.

Signalgiver: Signalgiver er noen på innsiden av selskapet, for eksempel i form av ledelse eller ansatte. Insider har eller får informasjon om noe (individ, produkt eller selskapet) som ikke er tilgjengelig for noen på utsiden av selskapet. Informasjonen er ikke tilgjengelig for utenforstående, men vil være av nytte for dem dersom de hadde tilgang til dette, jf. rapporteringsformål i kapittel 2. Eksempler på informasjon nyttig for en utenforstående kan være selskapets klimagassutslipp, bærekraftsrisikoer, konsesjoner, avfallshåndtering, og energiforbruk.

Informasjonen signalgiver har, er ment å gi mottaker av signalet et perspektiv på kvaliteten på det det gjelder (individ, produkt eller selskapet). I konteksten til attestasjon, vil signalgiver være selskapets ledelse, og de ønsker å signalisere kvaliteten til bærekraftsrapporten. Frivillig attestasjon av bærekraftsrapporter kan anses som et signal om at ledelsen anser at rapporten er relevant og pålitelig og at informasjon oppfyller kvalitetskriteriene for brukernyttig informasjon, jf. rapporteringsformålene i kapittel 2. Ifølge Kausar et al. (2016) er også

beslutningen om å få frivillig attestert bærekraftsrapporter et signal fra ledelsen om at de ønsker å redusere asymmetrisk informasjon.

Mottaker: Ifølge signaliseringsteorien er mottakere utenforstående som mangler informasjon, men som ønsker brukernyttig informasjon til ressursallokerings- og kontrollformål.

Signalgiver må ha nytte av en handling som mottaker gjør, som mottaker ikke ville gjort dersom signalet ikke ble sendt. Signalisering må altså ha en strategisk effekt for signalgiver, og det kan for eksempel være relatert til oppfyllelse av tilbyder- eller etterspørselsformål med rapportering. Handlinger som mottaker kan gjøre basert på signalet kan for eksempel være å takke ja til jobb, kjøpe produkter eller tjenester fra selskapet, eller investere kapital.

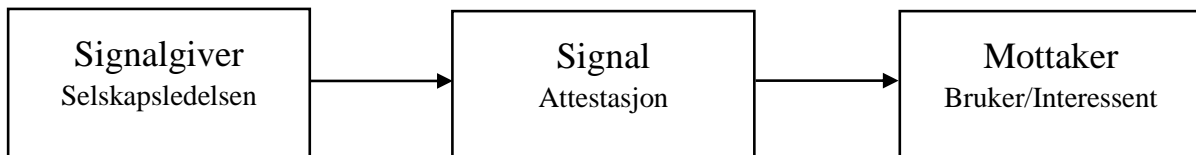
Rapporteringsbrukerne og interessentene er de som mottar signalet om attestasjon, og de må selv tolke om attestasjon øker troverdigheten til bærekraftsrapporten. Baier et al. (2020) sier at den oppfattede troverdigheten til en bærekraftsrapport kan påvirke interessenters bekymringer og beslutninger, f.eks. risikovurderinger.

Signal: All informasjon en insider har vil neppe kommuniseres ut, og insider må dermed beslutte hvilken informasjon som skal kommuniseres med utenforstående, dvs. signaliseres. I signaliseringsteorien er fokuset på at positiv informasjon kommuniseres i et forsøk på å formidle positive egenskaper ved selskapet (Connelly et al., 2011).

Informasjon som kommuniseres til utenforstående er ikke nødvendigvis et effektivt signal. Connelly et al. (2011) trekker frem to hovedtrekk ved effektive signaler; signalets observerbarhet og kostnad. *Signalets observerbarhet:* Dersom et signal ikke blir lagt merke til av utenforstående har det liten effekt av å kommuniseres ut. Hvor enkelt en utenforstående klarer å observere det som kommuniseres, er det som menes med signalets observerbarhet. Her må signalgiver (selvfølgelig) vurdere hvilken informasjon som kommuniseres, men også hvor informasjonen gis og på hvilket tidspunkt. Attestasjon finner man som regel lagt ved i års- eller bærekraftsrapporten, og følgelig blir det kommunisert ut i forbindelse med publikasjon av rapportene.

Signalkostnad: Det andre trekket ved effektive signaler er signalkostnaden, og det betyr hva det vil koste for selskapet å produsere signalet. Connelly et al. (2011) mener at signalkostnaden er et viktig element, ettersom det er et faktum at noen signalgivere er i en bedre posisjon enn andre til å absorbere de tilknyttede kostnadene. Sagt med andre ord, et selskap med lav rapporteringskvalitet som ønsker å signalisere at de er av høy kvalitet vil måtte pådra seg ekstra kostnader for å først rapportere av høy kvalitet før de kan signalisere

dette. Attestasjon er en kostbar affære. Honoraret for attestasjon koster, men også tid og ressurser brukt av ledelsen i forberedelser og klargjøring til attestasjon er kostbart. Karakteristikkene ved attestasjonen (f.eks. attestasjonstilbyder, bredde, omfang og grad av sikkerhet) vil reflektere forskjellige signalkostnader. Det er naturlig å tenke seg at attestasjon av høyere kvalitet vil være mer kostbar, men ifølge Cheng et al. (2015) vil det også sende sterkere signaler til interessenter.

Figur 2: Signaliseringsmodellen for attestasjon av bærekraftsrapport, adoptert fra Baier et al. (2020)

3.2 Hypoteseutvikling

Dagens praksis for bærekraftsrapportering møter kritikk fra forskning (Milne & Gray, 2012; Cho et al., 2015). Kritikken mot bærekraftsrapportering går generelt ut på at rapporteringsprosessen ikke er tilstrekkelig i seg selv til å øke interessentenes tillit til selskapenes bærekraftsrapportering, og garantere at informasjonen oppfyller kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon, og dermed ikke etterspørselsformål med rapportering (Boiral & Heras-Saizarbitoria, 2019). For den enkelte interessent vil det være vanskelig å vurdere om informasjon i bærekraftsrapporter er pålitelig, på grunn av blant annet informasjonens komplekse natur og stor variasjon i det som rapporteres. Dersom leserne har lite forståelse for hva som rapporteres og ikke selv kan vurdere påliteligheten av informasjonen, er bærekraftsrapporten som regel av lite nytte for dem.

Ekstern attestasjon trekkes frem som en «løsning» på problemet med at bærekraftsrapporter ikke er pålitelig. Hodge et al. (2009) mener at attestasjon kan forbedre påliteligheten til bærekraftsrapporten, mens Fuhrmann et al. (2017) sier det kan redusere problemet med asymmetrisk informasjon og øke kredibiliteten. Simnett et al. (2009) argumenterer også for at attestasjon er relatert til et ønske selskapet har om å bedre kredibiliteten til informasjon presentert i bærekraftsrapporter. Ifølge Adams & Evans (2004) skal attestasjon ta opp og besvare to spørsmål. Det første spørsmålet er om bærekraftsrapporten gir en redegjørelse for selskapet og dets opptreden som leserne kan stole på? Videre så er spørsmålet om rapporten og informasjon oppfyller kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon i relasjon til etterspørselsformål?

I dette kapitlet utvikler jeg hypoteser basert på at jeg anvender teori, tidligere forskning, og kontekst/virkelighet på problemstillingen.

3.2.1 Eierskap

Eierskapet til selskapet kan forklare forskjeller i det frivillige valget av- og variasjon i kvaliteten på attestasjon av bærekraftsrapporter. Tidligere studier peker på at eierskap har betydning i relasjon til selskaps bærekraftsrapportering og attestasjon (De Beelde & Tuybens, 2015; García-Sánchez et al., 2021; Peters & Romi, 2015; Sellami et al., 2018). I denne kontekst ønsker jeg å se på hvordan statlig eierskap kan forklare dette, og da staten som deleier i børsnoterte selskap. Staten utøver en aktiv eierskapsrolle, og gjør dette gjennom tydeliggjøring av formålet med hvert eierskap, klare prinsipper for god eierstyring, tydelige forventninger og oppfølging med styret på måloppnåelse og arbeid med statens forventninger (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021).

Staten Norge er direkte- og indirekte medeier i flere selskap notert på Oslo Børs. Direkte eierskap forvaltes gjennom forskjellige departement, hvor hoveddelen forvaltes gjennom Nærings- og Fiskeridepartementet. Totalt var staten direkte eier i 74 selskap pr. 31.12.2020, hvorav 10 av disse er notert på Oslo Børs (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021). Indirekte eierskap forvaltes igjennom Folketrygdfondet som er eid i sin helhet av Finansdepartementet. Folketrygdfondet er blant de tre største eierne i totalt 47 selskaper notert på Oslo Børs (Folketrygdfondet, 2022).

I årlig eierrapport og Eiermelding, har staten presentert ni overordnede forventningsområder. Områdene er knyttet til blant annet bærekraftig verdiskapning, tydelige mål og strategier, ansvarlig virksomhet, åpenhet og rapportering (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021). Staten driver aktivt eierskap og følger opp forventninger og måloppnåelse gjennom eierdialog og hyppige møter med selskap.

Staten forventer at selskaper de er eier i er bærekraftig, som for dem innebærer at selskapet «...balanserer økonomiske, sosiale og miljømessige forhold på en måte som bidrar til langsiktig verdiskapning slik at dagens behov ivaretas uten å ødelegge muligheten for kommende generasjoner» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021 s. 32). Videre, forventer de at selskapets virksomhet er ansvarlig, som de definerer som å «...identifisere og håndtere risikoen selskapet påfører mennesker, samfunn og miljø» (Meld. St. 8 (2019-2020) s. 77).

Alle forventninger staten har til selskapene skal komme til uttrykk gjennom rapportering, og i St.meld. nr. 10 (2008-2009) uttrykker staten eksplisitt en oppfordring om at større selskaper bør

benytte rapporteringsstandarden til GRI. Dette begrunnes med at «*rapportering basert på en felles standard kan gjøre resultatene lettere sammenlignbare*» (St.meld. nr. 10 (2008-2009) s. 27), som henger sammen med kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon.

Vedrørende attestasjon av rapportering, uttrykker ikke staten eksplisitt en forventning at selskap skal velge dette. De uttaler likevel at «*gjennom revisjon utført av en uavhengig part, kan selskapene styrke troverdigheten til rapportering*» (St.meld. nr. 10 (2008-2009) s. 27), som kan tolkes implisitt som en forventning staten faktisk har.

En måte staten tydeliggjør viktigheten av forventninger de har, er gjennom den årlige eierrapporten. Her presenterer de en oversikt over hvordan alle selskap de er eier i, rapporterer om forventningsområdene, rapporterer om klimagassutslipp, og i tillegg hvilke rapporteringsstandarder og retningslinjer selskapene følger. Videre, trekker de også frem selskap de mener rapporterer godt på utvalgte forventningsområder. For eksempel trekkes Norsk Hydro frem som et selskap som blant annet rapporterer godt om plan for bærekraftig verdiskapning, samt rapportering om klimagassutslipp og klimarisiko (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021).

At selskap med statlig eierskap er mer tilbøyelig til frivillig valg av- og attestasjon av høyere kvalitet kan argumenteres med utgangspunkt i legitimitetsteorien. Ifølge Dowling & Pfeffer (1975) er selskap som relativt sett er mer avhengig av sosial- og politisk støtte, i større grad utsatt for legitimitetsrisikoer. De vil også da, i likhet med store selskap, ha en tendens til å engasjere seg mer i atferd som kan anses som legitimerende. Statlig eide selskaper passer til denne beskrivelsen av Dowling & Pfeffer (1975) siden de i stor grad eksisterer på grunn av sosial- og politisk støtte.

Staten er en stor og viktig aktør i samfunnet og de vil ha stor innflytelse når legitimitet og samfunnets forventninger skal defineres. Det som uttrykkes av forventninger i eierrapporter og eiermeldinger er det i realiteten politikere og myndigheter som uttaler seg om.

Forventninger er ikke det samme som lovkrav, men det vil være en legitimitetsrisiko knyttet til myndighetenes forventninger, som kan tolkes som uformelle lovkrav.

En ting er at staten klart uttrykker forventninger som vil øke legitimitetsrisikoen ved å ikke følge disse, men at de i tillegg følger dette aktivt opp og rapporterer om selskapenes egen rapportering i offentlige dokumenter, vil i stor grad kunne forsterke legitimitetsrisikoen. Cormier & Gordon (2001) mener at selskap med statlig eierskap møter større press til å

rapportere av høy kvalitet på grunn av synligheten, og mer ansvarliggjøring som skyldes et større antall interessenter.

Staten, herunder Nærings- og fiskeridepartementet og Folketrygdfondet, er også investorer. Som investor har de også behov for, og forventninger om, brukernyttig informasjon jf. rapporteringsformålene i kapittel 2, og legitimitetsrisiko kan oppstå ved å ikke oppfylle det. Investorene er ikke bare departementet og fondet, men i realiteten hele den norske befolkning, som vil kunne forsterke legitimitetsrisikoen ettersom det er mange «investorer» og interessenter (Cormier & Gordon, 2001).

Staten følger aktivt opp selskap gjennom møter og eierdialog, de har uttrykt forventninger i offentlige dokumenter, og rapporterer om hvordan selskapene forholder seg til forventningene og hvordan de rapporterer. På den måten, viser de både som myndighet og som eier at dette har betydning, og det skaper legitimitetsrisikoer ved å ikke følge opp disse forventningene. For å håndtere legitimitetsrisikoer som oppstår som følge av at staten er deleier, vil selskap bruke høykvalitetsrapportering og høykvalitetsattestasjon som strategiske virkemidler.

Høy attestasjonskvalitet vil indikere høy rapporteringskvalitet, og for selskap med statlig eierskap vil det signalisere at de tar rapportering, samt myndighetene og investorenes forventninger på alvor. Dette er også i tråd med statens implisitte forventning om at attestasjon kan styrke troverdigheten til bærekraftsrapporten (St.meld. nr. 10 (2008-2009) s. 27). Med andre ord, selskap med statlig eierskap rapporterer av høy kvalitet for å vise at de etterlever statens forventninger, og signaliserer denne effekten ut gjennom høykvalitetsattestasjon.

Det er gjort lite forskning angående hvordan statlig eierskap blir betraktet i sammenheng med bærekraftsrapportering. Grunnen til det, er at forskningen på temaet stort sett gjøres i en angloamerikansk kontekst hvor statlig eide selskap sjeldent forekommer (Tagesson et al., 2009). Forskning som ser på sammenhengen mellom attestasjon og statlig eierskap er enda mer begrenset og Branco et al. (2014) er en av få, om ikke den eneste som har undersøkt dette.

Branco et al. (2014) gjorde én studie av portugisiske selskap i perioden mellom 2008 og 2011 for å se hvilke faktorer som påvirker valget om å få bærekraftsrapporter attestert. En av faktorene som ble testet var om selskapene var statlig eid. I motsetning til deres hypotese om sammenheng mellom attestasjon og statlig eierskap, fant Branco et al. (2014) at statlig eide selskap var mindre tilbøyelig til å få bærekraftsrapporten attestert.

Studien til Branco et al. (2014) kan kritiseres fra flere hold. For det første, de har operasjonalisert både avhengig- og uavhengig variabel annerledes enn det som følger av denne studien. Samtidig som de ser på valget av attestasjon, og har operasjonalisert avhengig variabel som dikotom, har denne studien i motsetning operasjonalisert den som en kontinuerlig variabel for attestasjonskvalitet. I Branco et al. (2014) er den uavhengige variabelen også operasjonalisert som dikotom, mens i denne studien er den operasjonalisert som en kontinuerlig variabel hvor verdien er summen av direkte- og indirekte statlig eierskap. For det andre, den typen direkte forventninger, rapportering på forventninger, og møter med selskap presentert her, har Branco et al. (2014) ikke skissert at skjer i Portugal. Med andre ord, situasjon og konteksten i Portugal i perioden 2008 til 2011 er annerledes enn det den er i Norge i 2018-2020. Til tross for deres funn, er resonnementene basert på teori og kontekst såpass sterk i denne studien at det leder til følgende hypotese:

Hypotese 1: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og størrelsen på statlig eierskap, alt annet likt.

3.2.2 Størrelse

Størrelsen på selskapet kan forklare forskjeller i det frivillige valget av- og variasjon i kvaliteten på attestasjon. Tidligere studier peker på at størrelse har betydning i relasjon til selskaps bærekraftsrapportering og attestasjon (Ballou et al., 2018; Branco et al., 2014; De Beelde & Tuybens, 2015; Maroun & Prinsloo, 2020; Ruhnke & Gabriel, 2013; Simnett et al., 2009). Dette begrunnes med at større selskap er mer synlig, får mer oppmerksomhet fra allmennheten, og større fokus i media enn mindre selskap. Store selskap har ofte lettere tilgang til ressurser, som gjør det lettere å få den rette ekspertisen på området samt at de kan pådra seg kostnadene forbundet med både bærekraftsrapportering og attestasjon (av høy kvalitet) av dette. Videre, har store selskap flere og større interessenter enn mindre selskap, eksempelvis leverandører, kunder, NGO'er, fagforeninger og investorer.

At større selskap er mer tilbøyelig til frivillig valg av- og attestasjon av høyere kvalitet kan argumenteres med utgangspunkt i legitimitetsteorien. Det er underliggende aspekter ved store selskap som gjør at de har en større iboende legitimitetsrisiko enn det mindre selskap har. På grunn av størrelsen så har de større og bredere drift, de driver ofte sin virksomhet på flere plasser, har flere ansatte og interessenter, og har en større generell interesse fra allmennheten.

På grunn av den store generelle interessen fra allmennheten og flere interessenter, stilles det større forventninger til store selskap. De får mer oppmerksomhet og er mer synlig, blant annet

i media, som vil føre til en større legitimitetsrisiko. Det innebærer at dersom store selskap gjør noe som kan true legitimiteten, for eksempel noe som kan skade miljøet, vil det være større sannsynlighet for at dette blir fanget opp og rapportert om i media på grunn av det store antallet interessenter. Dowling & Pfeffer (1975) mener at legitimitetsrisikoer er større for synlige selskap, og foreslår at større selskap har en tendens til å engasjere seg mer i atferd som kan anses som legitimerende. Det er i tråd med Gillet-Monjarret (2015) som fant en positiv sammenheng mellom valget av attestasjon og medieeksponering. Også Park & Brorson (2005) sier at medieeksponering er en faktor som påvirker selskap til å velge attestasjon, fordi informasjonskvaliteten i bærekraftsrapporten utfordres i media. Konsekvensen av den store iboende legitimitetsrisikoen store selskap har, er at de også da har et større behov for å bruke rapportering og høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere denne risikoen.

Bærekraftsrapportering er i stor grad uregulert, men i Norge finnes det enkelte krav for et utvalg av selskap. Regnskapsloven § 3-3c regulerer krav for store selskap til å redegjøre for samfunnsansvar, herunder blant annet miljø, sosiale forhold, likestilling og ikke-diskriminering, jf. regnskapsloven § 1-5 (Lov om årsregnskap m.v., 1999). Selv om kravene i regnskapsloven § 3-3c ikke er så omfattende og detaljert, er det likevel et krav i loven, og dersom det ikke overholdes vil det oppstå legitimitetsrisikoer. Store selskaper vil kunne bruke høykvalitetsattestasjon for å håndtere legitimitetsrisiko knyttet til rapporteringskrav.

Alle selskap har interessenter, men større selskap har som nevnt flere interessenter. Alle interessenter har en egeninteresse og et behov som de vil skal oppfylles ved rapportering. Det vil oppstå en legitimitetsrisiko for selskapet dersom de ikke klarer å oppfylle interessentenes behov. Legitimitetsrisikoen forsterkes ved at interessentene er mange og store, herunder at de har mye makt. Tidligere studier har vist at interessentperspektivet er relevant i relasjon til bærekraftsrapportering og attestasjon (Ballou et al., 2018; Braam & Peeters, 2018; De Beelde & Tuybens, 2015; Fernandez-Feijoo et al., 2015; Simnett et al., 2009).

Informasjonsbehovene er relatert til brukernyttig informasjon jf. rapporteringsformålene i kapittel 2. Investorer trenger brukernyttig informasjon for blant annet ressursallokeringsformål, mens NGO'er og fagforeninger trenger brukernyttig informasjon for kontrollformål. Ruhnke & Gabriel (2013) argumenterer for at interessegrupper som blant annet fagforeninger og NGO'er kan utnytte stordriftsfordeler og utøve stort press på selskapene og ledelsen vedrørende deres informasjonsinnhenting som oppfyller deres behov.

Dersom store selskap ikke klarer å oppfylle behovene til forskjellige grupper med interessenter, vil det oppstå en legitimitetsrisiko knyttet til egen rapportering. Attestasjon av høy kvalitet vil være med å sørge for at interessenter får den informasjon av den kvaliteten som de etterspør.

På grunn av mange informasjonsbehov som skal ivaretas, som kan være vanskelig å oppfylle, vil informasjonsasymmetrien kunne øke. Derfor vil det stilles større krav til selskapets rapportering, og igjen enda større krav til attestasjon for å sikre god rapportering. Dette er i tråd med funnene til Fuhrmann et al. (2017), som fant at høykvalitetsattestasjon kan redusere informasjonsasymmetrien.

Alt i alt, argumenterer legitimitetsteorien for at attestasjonskvalitet kan forklares med bakgrunn i størrelsen på selskapet. Større selskap har en større iboende legitimitetsrisiko fordi de får mer oppmerksomhet og er mer synlig, og de har en større legitimitetsrisiko knyttet til etterlevelse av rapporteringskrav og oppfyllelse av informasjonsbehov for mange og store interessenter. Dette bunner ut i at store selskap har et større behov for å bruke høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer.

Signaliseringsteorien kan også hjelpe oss å forstå hvorfor størrelsen på selskapet kan forklare attestasjonskvalitet. Et av hovedelementene i signaliseringsteorien er å signalisere kvaliteter for å forebygge informasjonsasymmetrier (Spence, 1973). Større selskap er mer kompleks og mindre oversiktlig, har flere interessenter enn mindre selskap, og derfor vil interessenter trenge større mengder informasjon (og større grad av åpenhet) for å tilfredsstille deres informasjonsbehov (Andrikopoulos & Diakidis, 2007), som kan resultere i større informasjonsasymmetri.

Bærekraftsrapportering signaliserer at selskapet tar bærekraft på alvor, mens attestasjon av høy kvalitet signaliserer at selskapet tar rapporteringen på alvor og at informasjon er av høy kvalitet jf. rapporteringsformålene i kapittel 2. Dette er i tråd med Fuhrmann et al. (2017), som mener at høykvalitetsattestasjon kan redusere informasjonsasymmetrien. I tillegg argumenterer Baier et al. (2020) med at selskapets beslutning om å få rapporten attestert, alene signalisere at ledelsen er villig til å redusere informasjonsasymmetrier.

Oppsummert, spår signaliseringsteorien at store selskap har et større behov for å bruke høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å signalisere kvalitet, med den hensikt å redusere informasjonsasymmetri.

Tidligere forskning har undersøkt hvordan selskapsstørrelse har sammenheng med valget av attestasjon. Flere har funnet positiv sammenheng mellom størrelse og valg av attestasjon (Branco et al., 2014; Sierra et al., 2013; Simnett et al., 2009), mens Kolk & Perego (2010) fant ingen sammenheng. De fleste studier som har undersøkt sammenheng mellom attestasjonskvalitet og selskapsstørrelse, har funnet en positiv sammenheng (Bollas-Araya et al., 2019; Fernández-Feijóo-Souto et al., 2012; García-Sánchez, 2020, Zaman et al., 2021). Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero (2020) fant i motsetning til andre studier, en negativ sammenheng mellom attestasjonskvalitet og størrelse. Hvordan variabelen, både for attestasjonskvalitet og størrelse, er operasjonalisert og målt, kan ha betydning for de avvikende resultatene.

Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012) og Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero (2020) mener at store selskaper har en større interesse i å tilby bedre pålitelig informasjon på grunn av deres synlighet, som forklarer hvorfor de velger høykvalitetsattestasjon. Dette støttes av García-Sánchez (2020), men hun legger til at informasjonsasymmetrien som følger av størrelsen er en annen grunn til å favorisere høykvalitetsattestasjon.

I tråd med diskusjonen over har jeg kommet frem til følgende hypotese:

Hypotese 2: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og størrelsen på selskapet, alt annet likt.

3.2.3 Industri

Industrimedlemskapet til selskapet kan forklare forskjeller i det frivillige valget av-, og variasjon i kvaliteten på attestasjon av bærekraftsrapporter. Tidligere studier peker på at bransje- og industrimedlemskap er relevant i relasjon til bærekraftsrapportering og attestasjon (Branco et al., 2014; Cho et al., 2014; Fernandez-Feijoo et al., 2015; Hassan et al., 2020; Peters & Romi, 2015; Sierra et al., 2013; Simnett et al., 2009). Forskjellige industrier har forskjellige iboende miljøpåvirkninger, og de industrier som har en vesentlig miljøpåvirkning vil assosieres med de synlige ytre miljøproblemene. På grunn av arten av virksomheten vil selskap som tilhører industrier forbundet med vesentlige miljøpåvirkninger, heretter kalt miljø-sensitive industrier, være under søkelyset og press fra interessenter. Selskap innen for eksempel olje- og gass påvirker det ytre miljø i større grad enn typiske kontor- og konsultantselskap. Selskap i miljø-sensitive industrier vil ha et større behov for å produsere bærekraftsrapporter av høy kvalitet, og øke interessenters tillit til kvaliteten på informasjon ved hjelp av høykvalitetsattestasjon.

At selskap som er medlem i miljø-sensitive industrier er mer tilbøyelig til frivillig valg av- og attestasjon av høyere kvalitet, kan argumenteres med utgangspunkt i legitimitetsteorien. Aktiviteten til selskap i miljø-sensitive industrier innebærer en større iboende legitimitetsrisiko, da den med større sannsynlighet blir oppfattet som at den bryter med samfunnets forventninger og verdier. På grunn av den sensitive virksomheten vil slike selskap, i likhet med store selskap, ha større allmenn interesse og være mer synlig. Dowling & Pfeffer (1975) mener at synlige selskap vil påvirkes i større grad av legitimitetsrisikoer, og at de selskap har en tendens til å engasjere seg mer i atferd som kan anses som legitimerende. Selskap i miljø-sensitive industrier vil også ha et større behov for å bruke rapportering og høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere den iboende legitimitetsrisikoen. Dette er i tråd med Radhouane et al. (2019) som argumenterer med at selskap i miljø-sensitive industrier, på grunn av blant annet en større andel negativ mediaoppmerksomhet, har en større tendens til å bruke attestasjon for legitimere sine handlinger ved å sikre påliteligheten til informasjon som rapporteres. Gillet-Monjarret (2015) sier at selskap i mer synlige industrier ønsker å demonstrere deres forpliktelse til bærekraft på en mer offentlig måte enn andre selskap, og gjør dette gjennom bærekraftsrapportering og attestasjon.

Selskap i miljø-sensitive industrier vil generelt kunne oppleve større press fra interessenter på grunn av deres påvirkning på miljøet. Det stilles derfor strengere krav til selskapets rapportering (Bollas-Araya et al., 2019). Strengere krav til rapportering betyr økt legitimitetsrisiko dersom kravene ikke oppfylles, og høykvalitetsattestasjon kan bli brukt for å øke interessenters tillit til rapporten og informasjonskvaliteten jf. rapporteringsformålene i kapittel 2 (Lindblom, 1994). Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012) og Radhouane et al. (2019) foreslår at selskap i miljø-sensitive industrier kan prøve å øke påliteligheten til informasjon i bærekraftsrapporten gjennom høykvalitetsattestasjon.

Alt i alt, selskap vil, på grunn av medlemskap i miljø-sensitive industrier, være mer synlig og oppleve større press fra interessenter som et resultat av deres, faktiske eller potensielt, store påvirkning på miljøet, og vil således ha større legitimitetsrisiko. Disse selskap vil ha et større behov for å bruke høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer.

Selskap i miljø-sensitive industrier vil, som nevnt, ha et større press på seg fra interessenter. De vil således ha et større behov for å betrygge sine interessenter om at de forstår

konsekvensene av egen aktivitet og virksomhet, og presentere relevante tiltak. Fra perspektivet til signaliseringsteorien vil høykvalitetsattestasjon brukes av selskap i miljø sensitive industrier for å signalisere at de møter interessenters forventninger og krav, som en måte å håndtere presset. Relatert til rapportering, foreslår Clarkson et al. (2019) at selskap med høy forpliktelse til bærekraft signaliserer sin forpliktelse gjennom høykvalitetsrapportering som ikke lett kan etterlignes av andre med lavere forpliktelse. Høykvalitetsattestasjon vil i stor grad kunne forsterke signalet, og betrygge interessenter om ansvaret selskapet har tatt (Clarkson et al., 2015; García-Sánchez, 2020; Hassan et al., 2020).

Resultatet av forskning på sammenhengen mellom valg av attestasjon og medlemskap i miljø sensitiv industri er delt. Noen finner en positiv sammenheng mellom attestasjon og medlemskap i miljø sensitive industrier, se for eksempel Cho et al. (2014), Kolk & Perego (2010), og Simnett et al. (2009). Andre finner ingen sammenheng, se for eksempel De Beelde & Tuybens (2015), Dutta (2020), og Peters & Romi (2015). Forskning som har undersøkt sammenhengen mellom attestasjonskvalitet og industrimedlemskap er også delt, hvor Bolla-Araya et al. (2019) finner en positiv sammenheng, mens Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012) og Zorio et al. (2013) finner ingen sammenheng. Seguí-Mas et al. (2015) sin studie viste at selskap i sensitive industrier hadde gjennomsnittlig høyere attestasjonskvalitet sammenlignet med selskap i ikke-sensitive industrier. Operasjonalisering og industri inndeling kan ha betydning for de avvikende resultatene. Simnett et al. (2009), som er en veldig kjent studie gjort på området, forventet og fant støtte i at selskap som var medlem i industrier med større miljømessig påvirkning var mer tilbøyelig til å få attestert bærekraftsrapporten. De definerte gruvedrift, forsyningsindustrien (herunder gass, elektrisitet, vann) og produksjon som miljø sensitive industrier.

I tråd med diskusjonen over forventer jeg at sammenhengen mellom valget av- og kvaliteten på attestasjon og medlemskap i miljø sensitive industrier er positiv, dvs. at jeg forventer at selskap i industrier som er mer miljø sensitiv vil mer sannsynlig få bærekraftsrapporten attestert og attestert med høyere kvalitet. Under presenteres hypotesen:

Hypotese 3: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og medlemskap i en miljø sensitiv industri, alt annet likt.

3.2.4 Rapportering

Naturen til- og innholdet i selve bærekraftsrapporten kan forklare forskjeller i det frivillige valget av- og variasjon i kvaliteten på attestasjon. Tidligere studier peker på at

rapporteringskvalitet har betydning i relasjon til attestasjon (Cho et al., 2014; Gillet-Monjarret, 2015; Ruhnke & Gabriel, 2013, Simoni et al., 2020). Bærekraftsrapportering er ikke regulert i så stor grad, og baseres mye på frivillighet. Dette resulterer i stor variasjon i hva som rapporteres og kvaliteten på dette. Kvaliteten på presentert informasjon er ikke direkte observerbar og kan være vanskelig å tolke for interessenter. Derfor vil selskap som legger ned mye tid og innsats i rapporteringen for at informasjonen skal være brukernyttig for interessenter, jf. rapporteringsformålene i kapittel 2, ha et større behov for å øke interessenters tillit til informasjonskvaliteten, og kan gjøre dette ved hjelp av attestasjon. Videre, så kan det å rapportere om bærekraft for et selskap være kostbart, og spesielt da rapportering av høy kvalitet (Park & Brorson, 2005). Det er naturlig å tenke at selskap som vier mye ressurser og tid til bærekraftsrapportering ønsker å fremheve det ansvaret de tar, og gjør dette via attestasjon.

Signaliseringsteorien forklarer valget av- og kvaliteten på attestasjon slik at selskap med høykvalitetsrapportering vil ønske å signalisere denne kvaliteten til interessenter. Interessenter har behov for brukernyttig informasjon jf. rapporteringsformålene i kapittel 2, og selskap som ønsker å oppfylle interessentenes behov og rapportere brukernyttig informasjon, vil ha et større behov for å tydeliggjøre dette. Signaliseringsteorien spår at disse selskap vil få bærekraftsrapporten attestert for å signalisere den underliggende kvaliteten på informasjon med den hensikt å redusere informasjonsasymmetri og øke interessenters tillit. Dette er i tråd med Cho et al. (2014) som sier at selskap med høyere rapporteringskvalitet kan være mer villig til å velge attestasjon for å ytterligere signalisere kvaliteten.

Attestasjon er kostbart, noe som blir brukt som et argument imot å velge attestasjon (Park & Brorson, 2005). Signaliseringsteorien spår at når attestasjon er frivillig, så vil høyst sannsynlig de forventede fordelene ved høykvalitetsattestasjon oppveie attestasjonskostnaden for selskap med høykvalitetsrapportering. Så selv om høykvalitetsattestasjon er forbundet med høyere signaliseringskostnader, vil det også sende sterkere signaler til interessenter (Cheng et al., 2015), som bidrar til å øke tilliten til rapportering.

Attestasjon kan også brukes på en opportunistisk måte. I konteksten av delvis attestasjon (dvs. at enkelte deler av rapporten er attestert) vil selskapet signalisere at bærekraftsrapporten er attestert, selv om ikke alle deler har vært underlagt attestasjon. Denne type atferd kaller Baier et al. (2019) og Connelly et al. (2011) for «falsk signalisering», og innebærer at avsender utnytter informasjonsasymmetrier ved å signalisere en underliggende kvalitet som selskapet i

realiteten ikke har, og derav med vilje sender misvisende signaler. Risikoen er at interessenter fanger opp falske signaliseringer, og konsekvensen er at nåværende og fremtidige signal ikke blir sett på som troverdige (Baier et al., 2019). I denne studien vil delvis attestasjon fanges opp gjennom vurdering av attestasjonskvalitet.

Fra perspektivet til legitimitetsteorien kan også attestasjonskvalitet forklares ved hjelp av rapporteringskvalitet. For å argumentere ut ifra legitimitetsteorien tas det utgangspunkt i totalt fire kombinasjoner av attestasjonskvalitet og rapporteringskvalitet. Selskap som har lav attestasjonskvalitet og lav rapporteringskvalitet vil ikke kunne øke interessentenes tillit ettersom rapporteringen (og informasjon) er av lav kvalitet, og følgelig vil det oppstå en legitimitetsrisiko knyttet til det. Videre, så vil kombinasjonen lav attestasjonskvalitet og høy rapporteringskvalitet ikke kunne bidra til å øke interessenters tillit til kvaliteten på informasjon, siden attestasjon er av lav kvalitet. Det resulterer i at det oppstår legitimitetsrisiko siden interessenter ikke er tilstrekkelig informert (Dowling & Pfeffer, 1975).

Dersom selskapet har høy attestasjonskvalitet og lav rapporteringskvalitet vil det oppstå en legitimitetsrisiko, da den høye attestasjonskvaliteten vil «avsløre» den lave rapporteringskvaliteten. Denne kombinasjonen kan anses som opportunistisk atferd i et forsøk på å manipulere interessenters oppfatning ved å mislede oppmerksomheten bort (Lindblom, 1994). Den siste kombinasjonen innebærer høy attestasjonskvalitet og høy rapporteringskvalitet. Det vil i teorien ikke være knyttet legitimitetsrisiko til denne kombinasjonen, og det vil derfor være rasjonelt av selskap å ha høy rapporteringskvalitet. Dette er i tråd med Lindblom (1994) sin andre strategi om å endre interessenters oppfatning av bærekraftsrapporten gjennom høykvalitetsattestasjon.

Alt i alt, argumenterer legitimitetsteorien for at attestasjonskvalitet kan forklares med bakgrunn i rapporteringskvaliteten. Selskap med høy rapporteringskvalitet har et større behov for å bruke høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer.

Braam et al. (2016) fant en positiv sammenheng mellom attestasjon og påliteligheten og nøyaktigheten av informasjon presentert i bærekraftsrapporter. I tillegg fant de indikasjoner på at selskap som fikk sin rapport attestert var mer tilbøyelig til å presentere mer informasjon enn de som ikke hadde valgt attestasjon. Michelin et al. (2014) fant i motsetning ingen sammenheng mellom attestasjon og kvaliteten på det som rapporteres. De mener at attestasjon

blir brukt som et verktøy for å påvirke oppfatningen av selskapets forpliktelse til bærekraftsrapportering.

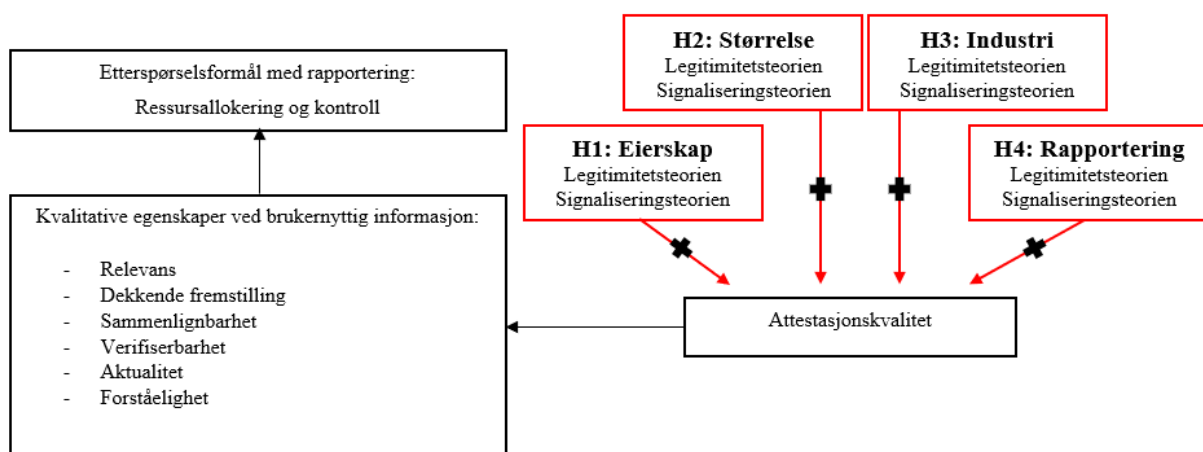
Tidligere studier har ofte brukt overholdelse av GRI sitt rammeverk som en proxy for rapporteringskvalitet (Gillet-Monjarret, 2015; Peters & Romi, 2015; Ruhnke & Gabriel, 2013; Simoni et al., 2020). Gillet-Monjarret (2015), Peters & Romi (2015), Ruhnke & Gabriel (2013) og Simoni et al. (2020) finner alle at rapporteringskvalitet har sammenheng med valg av attestasjon. Ruhnke & Gabriel (2013) forklarer sammenhengen med at risikoen ved å rapportere av høy kvalitet, er at fordelene bare vil kunne oppnå begrenset nytte når rapporten ikke er attestert. Baier et al. (2020) undersøkte oppfattet troverdighet, og de fant at attestasjon kun kan legge til troverdighet på bærekraftsrapporten dersom attestasjon er av høy kvalitet.

I tråd med diskusjonen over, har jeg kommet frem til følgende hypotese:

Hypotese 4: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og kvaliteten på bærekraftsrapporten, alt annet likt.

3.2.5 Forskningsmodell

De fire hypotesene jeg har utviklet vil bli testet senere i oppgaven. I figur 3 under presenteres forskningsmodellen for oppgaven med avhengig variabel og forklaringsvariabler.

Figur 3: Forskningsmodell

4. Metode

Vitenskapsteoretisk ståsted til denne studien styres av problemstillingen. Problemstillingen i denne studien undersøker attestasjonspraksisen i Norge og faktorer som kan forklare valg av og kvaliteten på attestasjon av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs. For å besvare problemstillingen har jeg utformet en kvantitativ forskningsmetode. En

kvantitativ forskningsmetode blir beskrevet av Hellevik (2002) som en systematisk innsamling av sammenlignbare opplysninger om flere enheter, uttrykkelse av disse opplysninger i tall, og til slutt en analyse av det innsamlede. Siden innsamlet data er i kvantitativ form, vil det være naturlig benytte seg av regresjonsanalyse, herunder paneldataanalyse, og hypoteser i denne studien.

I moderne vitenskapsteori skilles det normalt mellom en positivistisk og en hermeneutisk tilnærming (Nyeng, 2004). Denne studien bærer preg av en positivistisk tilnærming. Ifølge Nyeng (2004) innebærer dette at vi gjennom observasjon av eksempler skal avdekke interessante fenomener som kan forklare eksemplene. Videre tar studien utgangspunkt i Karl Poppers prinsipp om falsifiserbarhet. Det innebærer at vi kan forkaste teorier som er gale, men ikke påvise at en teori er sann, selv om de stemmer med observasjoner fra virkeligheten (Ringdal, 2018). Vi kan dog få støtte for en hypotese, og gjennom det styrke hypotesen. Prinsippet innebærer at en hypotese ikke kan kalles vitenskapelig hvis den ikke kan falsifiseres (eller avkreftes) (Grenness, 2002). Til slutt, denne studien vil ha en deduktiv tilnærming. Dette innebærer at utgangspunktet i studien er teori og tidligere forskning, og så vil jeg ved hjelp av data enten få bekreftet eller avkreftet teorien (Johannessen et al., 2020).

Studiens problemstilling er todelt, hvorav en del er deskriptiv og den andre er forklarende, og således vil dette både være en beskrivende og forklarende studie. En beskrivende studie handler om å gi en mest mulig beskrivelse av ulike trekk ved enhetene (Hellevik, 2002), og det vil være aktuelt for den første delen av problemstilling som handler om attestasjonspraksis. For undersøkelser av faktorer som kan forklare valg av- og kvaliteten på attestasjon vil en forklarende studie være det aktuelle (Hellevik, 2002).

4.1 Populasjon og utvalg

Av problemstillingen fremgår det at oppgavens populasjon er de 100 største selskapene notert på Oslo Børs i årene 2018-2020. Populasjon er en samling av alle enhetene som problemstillingen gjelder for og som jeg ønsker å uttale meg om (Johannessen et al., 2020). Siden populasjon er begrenset til de 100 største fra 2018-2020, og studien inneholder data for alle disse selskapene, vil også utvalget mitt tilsvare populasjon. Derfor mener jeg ekstern validitet er høy, fordi jeg kan uttale meg om populasjonen, ut ifra dataene mine. Dog generaliserer jeg ikke fra utvalg til populasjon, men fra observasjonene til prosessene/mekanismene som frembringer dataene, og således er det stokastisk modellteori som er relevant for analyse (Fallan et al., 2021; Gold, 1969; Mehmetoglu & Jakobsen, 2016).

Utvalget i denne studien er basert på The Governance Group sin årlige undersøkelse av bærekraft på børs, hvor de vurderer kvaliteten på bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene. Størrelse er målt etter markedsverdi (Antall aksjer ganger aksjekurs) per 31.12 hvert år (The Governance Group, 2019; 2020; 2021).

Valget falt på børsnoterte selskaper da den allmenne interessen er større for disse selskap enn for tilfeldig utvalgte, i tillegg er de større og mer synlig (Fallan & Fallan, 2009). Videre, begrunnes valget av de 100 største med at tidligere forskning viser at attestasjon brukes mest av de største selskapene (Cooper & Owen, 2014; Fallan, 2020a), og at rapporteringen til disse selskap er mer avansert (Fifka, 2013).

Studien tar for seg perioden 2018-2020, og det er flere grunner til dette valget. For det første, vil det muliggjøre undersøkelse av utvikling i attestasjonskvalitet blant de største selskapene i Norge. For det andre, kan jeg samle inn data for flere variabler. Alternativet hadde vært å undersøke ett enkelt år, men å utvide antall selskap. Det hadde ikke hatt mye for seg å bevege seg utenfor de 100 største selskapene da attestasjon sjeldnere brukes av mindre selskap (jf. forrige avsnitt). I tillegg ville variabler måtte blitt ekskludert, da data ikke er tilgjengelig for mindre selskap.

Datasettet er ubalansert, siden hva som er de 100 største selskapene varierer i noen grad hvert år, og dermed vil ikke fullstendig data være tilgjengelig for alle selskap, for alle årene. Totalt består utvalget av 128 selskap, hvorav ca. 24 % har én årsobservasjon, 17 % av selskap har to årsobservasjoner, og 60 % av selskapene har tre årsobservasjoner. Tabell 1 viser statistikk over antall observasjoner per industri i utvalget. Industri inndelingen følger Industry Classification Benchmark (ICB) som Oslo Børs bruker. Av tabellen leser vi at over 59 % av observasjonene er fra selskap som tilhører tre industrier, henholdsvis energi, finans, og industri.

Industri	Antall selskap	2018	2019	2020	Total (i %)
Basic Materials	6	4	5	6	15 (5.00)
Consumer Discretionary	12	7	8	9	24 (8.00)
Consumer Staples	12	10	10	12	32 (10.67)
Energy	21	20	18	12	50 (16.67)
Financials	23	23	22	19	64 (21.33)
Health Care	5	1	2	3	6 (2.00)
Industrials	29	22	20	22	64 (21.33)
Real Estate	6	5	5	5	15 (5.00)
Technology	12	6	8	10	24 (8.00)
Telecommunications	1	1	1	1	3 (1.00)
Utilities	1	1	1	1	3 (1.00)
Total	128	100	100	100	300 (100.00)

Tabell 1: Antall observasjoner per industri

4.2 Operasjonalisering og datainnsamling

4.2.1 Avhengig variabel

4.2.1.1 Operasjonalisering avhengig variabel

Den avhengige variabelen er attestasjonskvalitet (*AttKva*). Attestasjonskvalitet er ikke direkte observerbart, og derfor har jeg valgt innholdsanalyse som metode for å måle og evaluere attestasjonskvalitet. Variabelen er kontinuerlig, og totalt kunne hver enkelt beretning få maksimalt 0-34 poeng, som tilsvarer høyest oppnåelig attestasjonskvalitet. Selskap som ikke har attestasjon tildeles den laveste oppnåelige attestasjonskvalitet på 0 poeng.

Innholdsanalyse innebærer, ifølge Krippendorff (2004), en systematisk lesing av en mengde tekster, bilder og symbolsk materie, ikke nødvendigvis fra perspektivet til en forfatter eller bruker. Denne teknikken har blitt mye brukt i den eksisterende litteraturen for å måle og evaluere attestasjonskvalitet (García-Sánchez, 2020; Gürtürk & Hahn, 2015; Hummel et al., 2019; Martínez-Ferrero et al., 2018; Perego & Kolk, 2012; Seguí-Mas et al., 2015; Zaman et al., 2021; Zorio et al., 2013). Den største fordelene med en innholdsanalyse er at det er en systematisk, replikerbar teknikk for å komprimere mye tekst til færre innholdskategorier basert på eksplisitte regler for koding (Stemler, 2000).

Jeg følger Perego & Kolk (2012) i denne oppgaven, som har utviklet en av de siste og mest brukte innholdsanalyseinstrumentene for måling og evaluering av attestasjonskvalitet. Innholdsanalysen til Perego & Kolk (2012) er basert på O'Dwyer & Owen (2005) sitt evaluerende rammeverk for undersøkelse av innholdet i attestasjon. O'Dwyer & Owen (2005) vurderte i hvilken grad innholdet i attestasjonsberetninger adresserer viktige ansvarlighetsfokuserede elementer som er presentert i attestasjonsanbefalinger av AccountAbility¹², FEE¹³ og GRI. De kartla hva som ble anbefalte som minimumskrav for innholdet i attestasjonsberetningen, og det omfatter blant annet adressat, omfang og mål, uavhengighet, attestasjonsstandard og konklusjon. I tabell 2 under presenteres innholdsanalyseinstrumentet jeg har brukt i denne oppgaven, med en beskrivelse av alle kriterier og de forskjellige poengnivå.

¹² AccountAbility er en ideell organisasjon som har blant annet utgitt attestasjonsstandarden AA1000AS.

¹³ Federation of European Accountants.

Rangeringskriterier	Definisjon	Skala (totalt 34 mulige poeng)
1. Tittel	Tittelen på attestasjonsberetningen	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
2. Adressat	Parten som attestasjonsberetningen formelt er stilt til (enten i tittelen, separat adressatlinje eller i tekst)	0 Ikke nevnt 1 Adressat er intern eller «leserne» 2 Interessenter nevnt
3. Navn	Navnet på selskapet som attesterer	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
4. Lokasjon	Lokasjonen på kontoer til attestasjonstilbyder	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
5. Dato	Attestasjonsberetningen er signert med dato	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
6. Ansvar til den som rapporterer	Eksplisitt uttalelse om at den som rapporterer er ansvarlig for utarbeidelse av rapporten	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
7. Ansvar til den som attesterer	Eksplisitt uttalelse om at den som attesterer er ansvarlig for å uttale seg om emnet	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
8. Uavhengighet	Uttalelse som uttrykker uavhengigheten til de to parter involvert	0 Ikke nevnt 1 Nevnt 2 Overholdelse av offentlige uavhengighetsregler
9. Habilitet	Attestants erklæring om habilitet med hensyn til interessenters interesser	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
10. Omfang	Omfanget av attestasjonsoppdraget	0 Ikke nevnt 1 Referanse til GHG seksjon 2 Referanse til GRI-rapport 3 Referanse til flere seksjoner 4 Referanse til hele rapporten
11. Mål	Målet som skal nås gjennom oppdraget (indikerer graden av sikkerhet)	0 Ikke nevnt 1 Uavhengig uttalelse/undersøkelse 2 Moderat sikkerhet 3 Betyggende sikkerhet eller begge
12. Kompetanse	Beskrivelse av faglige ferdigheter som gjør teamet i stand til å utføre attestasjonen	0 Ikke nevnt 1 Uttalelse om kompetanse 2 Beskrivende uttalelse om kompetanse basert på tidligere erfaring
13. Kriterier	En uttalelse som viser til bestemte kriterier som bærekraftsrapporten er utarbeidet etter (f.eks. GRI)	0 Ikke nevnt 1 Referanse til offentlig utilgjengelige kriterier 2 Referanse til offentlig tilgjengelig kriterier
14. Attestasjonsstandard	Standarder som brukes som styrer attestasjonstilbyders arbeid (f.eks. AA1000AS eller ISAE3000)	0 Ikke nevnt 1 Referanse til ikke-offentlige kriterier 2 Referanse til offentlige lokale kriterier Referanse til generelt aksepterte standarder (AA1000AS og ISAE3000)
15. Arbeid utført	Uttalelse som forklarer handlinger gjort for å nå en konklusjon	0 Ikke nevnt 1 Generell referanse 2 Beskrivende referanse
16. Vesentlighet	Informasjon om vesentlighetsnivå.	0 Ikke nevnt 1 Nevnt 2 Tydelig beskrevet
17. Fullstendighet	Uttalelse som uttrykker at alle vesentlige aspekter er dekket av rapporten.	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
18. Lydhørhet	Uttalelse som uttrykker selskapets fremgangsmåter (eller mangel på dem) for identifisering av interessenters interesser og bekymringer.	0 Ikke nevnt 1 Nevnt
19. Konklusjon/mening	Uttalelse som uttrykker resultatet av attestasjonen.	0 Ikke nevnt 1 Nevnt 2 Tydelig beskrevet og detaljert konklusjon
20. Forslag	Forslag og ytterligere anbefalinger	0 Ikke nevnt 1 Nevnt

Tabell 2: Innholdsanalyse

Jeg har justert den originale innholdsanalysen til Perego & Kolk (2012) på fem områder og lagt til et ekstra kriterium. For det første, er kriteria 8. *Uavhengighet*, justert. Jeg har lagt til et ekstra nivå, «Overholdelse av offentlige uavhengighetsregler» (nivå 2). Justeringen er gjort for å skille mellom de som uttaler seg om uavhengighet, og de som i tillegg referer til generelt

aksepterte uavhengighetsregler de har overholdt. Dette er i henhold til Martínez-Ferrero et al. (2018).

For det andre, er kriteria *10. Omfang*, justert. Her har jeg, i henhold til Martínez-Ferrero et al. (2018), lagt til flere nivåer for å tydeligere få frem hva omfanget for attestasjon er. I originalen ble det kun skilt mellom om omfanget var nevnt eller ikke, mens i min versjon skilles det blant annet mellom attestasjon av klimagass (GHG), -flere seksjoner, eller -hele bærekraftsrapporten.

For det tredje, er kriteria *11. Mål*, justert. Her ønsket jeg å skille ut de attestasjonsberetninger hvor graden av sikkerhet ikke eksplisitt ble nevnt. I beretninger hvor graden av sikkerhet ikke er nevnt, er typiske formuleringer «uavhengig uttalelse om selskapets...» eller en «uavhengig undersøkelse av selskapets...».

Videre, har jeg justert kriteria *14. Attestasjonsstandard*. Justeringen har jeg gjort for å fange opp forskjeller mellom de som bruker generelt aksepterte attestasjonsstandarder (AA1000AS og ISAE3000) og de som bruker mindre, lokale standarder. Justeringen er i henhold til Martínez-Ferrero et al. (2018).

Til slutt, er kriteria *15. Arbeid utført*, justert. Tidligere innholdsanalyser har bare skilt mellom at beskrivelse av arbeid utført, er inkludert eller ikke. En innledende analyse viste at mange attestasjonsberetninger hadde identisk beskrivelse av arbeid utført, uavhengig om den gjaldt forskjellige selskap og forskjellig omfang. Jeg har derfor lagt til et ekstra nivå for å fange opp de som beskriver i mer detalj hvilke handlinger som er utført.

I tillegg til ovennevnte justeringer, har jeg lagt til et ekstra kriterium. Kriteria *20. Forslag*, er lagt til for å fange opp de attestasjonsberetninger som inneholder forslag og anbefalinger til det rapporterende selskap om deres rapportering. Dette kriteriet var ikke med i originalen til Perego & Kolk (2012), men er i henhold til justeringer gjort av Gürtürk & Hahn (2015) og Seguí-Mas (2015). Dette kriteriet fanger opp en sentral forskjell mellom attestasjonsstandardene ISAE3000 og AA1000AS, hvorav AA1000AS krever at anbefalinger skal inkluderes i beretningen (Fuhrmann et al., 2017).

Reliabiliteten blir ikke i stor grad påvirket av nøyaktighet, da innholdsanalysen er basert på tidligere utviklede og velbrukte innholdsanalyser for attestasjonskvalitet. Flere av kriteriene i innholdsanalysen vurderes som 0/1, noe som vil øke reliabiliteten ettersom disse kriteriene er enkle å vurdere og registrere.

Begrepsvaliditet dreier seg om vi måler det vi ønsker å måle (Johannessen et al., 2020). Ved å ta utgangspunkt i innholdsanalyseinstrumentet utviklet av Perego & Kolk (2012), som også er det mest brukte i senere tids forskning (Bollas-Araya et al., 2019; García-Sánchez, 2020; Gürtürk & Hahn, 2015; Martínez-Ferrero et al., 2018; Ruiz-Barbarbadillo & Martínez-Ferrero, 2020; Seguí-Mas et al., 2015; Zaman et al., 2021), bidrar det til høy begrepsvaliditeten. I tillegg er justeringer gjort på den originale innholdsanalysen basert på tidligere studier som også bidrar til høy begrepsvaliditet.

4.2.1.2 Datainnsamling avhengig variabel

For hele utvalget, ble årsrapporter og bærekraftsrapporter hentet fra Oslo Børs sin nyhetsside og fra hjemmesider til selskapene. For å fastslå om selskap har valgt ekstern attestasjon ble alle rapporter gjennomgått manuelt. Metodisk undersøkte jeg årsrapporter, bærekraftsrapporter, GRI-indeks, og brukte søkeord for å finne ut om selskap har valgt ekstern attestasjon. I de tilfeller hvor selskapet opplyste om attestasjon, men ingen attestasjonsberetning var lagt ved, ble andre databaser, nettsider og direkte kontakt med selskapet brukt for å innhente dette. I tillegg til gjennomgang av rapporter, ble også databasen til Carbon Disclosure Project (CDP) gjennomgått. CDP er en ideell organisasjon som hjelper selskap med rapportering om miljø (Carbon Disclosure Project, 2022). Dersom selskap rapporterer i henhold til CDP, vil også informasjon om ekstern attestasjon være tilgjengelig på deres database.

Basert på kriteriene presentert i tabell 2 ble attestasjonsberetninger analysert for å måle attestasjonskvalitet. Hver enkelt beretning ble analysert, som betyr at selskap som hadde attestasjon i flere år fikk én score per selskapsår. Attestasjonsberetningene ble gjennomgått iht. innholdsanalyseinstrumentet, og for hvert kriterium ble det vurdert og registrert tilsvarende poeng i Excel. Poeng for alle kriterier ble summert opp, som tilsvarte attestasjonskvaliteten.

I måling av attestasjonskvalitet med innholdsanalyse er det enkelte ting som kan påvirke reliabiliteten. Det er sannsynlig at de fem første innholdsanalysene avviker fra de fem siste, ettersom jeg i starten ikke var så godt kjent med hvordan innholdsanalysen skulle gjøres. Tastefeil i Excel (hvor dataen ble registrert) og målefeil er også reliabilitetsutfordringer. Grep som ble gjort for å øke reliabiliteten innebærer to runder med innholdsanalyser (første gang i mars og andre gang i april). Videre, ble beretninger utstedt fra samme tilbyder vurdert under ett da innholdet ikke varierte stort, og til slutt ble stikkprøver tatt for å kontrollere at registreringer var gjort riktig.

Målingen vil ikke være påvirket av inter-rater reliabilitet, som betyr at to personer kan oppfatte analysen forskjellig, da det kun har vært én enkelt person som har gjort innholdsanalysen (Milne & Adler, 1999).

4.2.2 Forklaringsvariabler

4.2.2.1 Statlig eierskap

For å finne ut om statlig eierskap kan forklare variasjon i attestasjonskvaliteten, har jeg inkludert en kontinuerlig variabel kalt *StaEi*. Variabelen er operasjonalisert ved å ta summen av direkte- og indirekte statlig eierskap per 31.12. hvert enkelt år. Staten er direkte eier gjennom Nærings- og fiskeridepartementet, og indirekte eier gjennom Folketrygdfondet som eies direkte av Finansdepartementet. Sum eierskap brukes ettersom staten er både direkte- og indirekte eier i flere av selskapene i utvalget. Branco et al. (2014) så på forholdet mellom valget av attestasjon og statlig eierskap, men i motsetning operasjonaliserte de variabelen som dikotomisk.

Data om andelen av statens eierskap i børsnoterte selskap er hentet inn direkte fra eierrapporter som Nærings- og fiskeridepartementet og Folketrygdfondet publiserer årlig. Eierandeler er videre kontrollert ved gjennomgang av hvert enkelt selskaps årsrapporter, hvor de opplyser om selskapets 20 største aksjonærer. Videre er også innsamlet data kontrollert opp mot aksjonærregisteret til Skatteetaten. Disse tiltakene er gjort for å sikre reliabiliteten til dataen.

Denne variabelen er ment å måle størrelsen på statlig eierskap, og validiteten er sikret ettersom variabelen måler akkurat det. Dersom variabelen skulle operasjonaliseres lik Branco et al. (2014), ville det skapt validitetsutfordringer ettersom en dikotom variabel ikke ville fanget opp variasjon i størrelsen på statlig eierskap i selskapene.

4.2.2.2 Størrelse

Som en proxy for selskapsstørrelse ble den naturlige logaritme av markedsverdi per. 31.12. brukt. Variabelen er kontinuerlig, og markedsverdi beregnes som antall aksjer ganger aksjekurs per 31.12.

I litteraturen brukes forskjellige operasjonaliseringer av størrelsesvariabelen. Noen av de mest vanlige operasjonaliseringer av størrelsesvariabelen er den naturlige logaritme av eiendeler (Hassan et al., 2020; Sierra et al., 2013, Simnett et al., 2009; Zorio et al., 2013), naturlig logaritme av salgssinntekter (Cho et al., 2014; Kolk & Perego, 2010), antall ansatte (De Beelde

& Tuybens, 2015; Sellami et al., 2018), og naturlige logaritme av markedsverdi (Fuhrmann et al., 2017; Maroun & Prinsloo, 2020). Denne studien følger sistnevnte operasjonalisering, og grunnen er todelt. For det første, alternative operasjonaliseringer var vanskelig på grunn av utilgjengelig/manglende data. For det andre, har denne studien et utvalg som består av de 100 største selskapene notert på Oslo Børs. I utvalget er størrelse basert på markedsverdi, jf. kapittel 4.1.

Data om selskapenes markedsverdi pr. 31.12 er hentet direkte fra Oslo Børs sine hjemmesider¹⁴. For å sikre reliabiliteten til dataene, er også tilsvarende data hentet fra TITLON, en finansiell database drevet av Universitetet i Tromsø¹⁵, og kontrollert opp mot tidligere innhentet data fra Oslo Børs.

Da denne variabelen er ment som en proxy for størrelse, kan det skape validitetsutfordringer. Dette må ses i sammenheng med hvordan ‘størrelse’ defineres. I denne studien er størrelse definert etter markedsverdi, som vil sikre validiteten, ettersom variabelen faktisk måler det en vil måle.

4.2.2.3 Industri

For å måle effekten av medlemskap i miljø sensitive industrier, er det gjort en inndeling i tre kategorier etter Hassan et al. (2020); høy, medium, og lav karbonintensiv industri. Kategoriene er inndelt basert på forholdet mellom gjennomsnittlig karbonutslipp og salgsinntekter. Eksempler på høykarbonindustrier er aluminium, papir, fly- og reiseselskap, olje og gass, shipping, og elektrisitet. Industrier som er middels karbonintensiv er blant annet kjemikalier, produksjon, oppdrett, og matvarer. Til slutt er butikk, eiendom, bank, og teknologi eksempler på ikke-karbonintensive industrier (Hassan et al., 2020).

I tidligere forskning har det ofte vært brukt dikotomiske variabler, og skilt mellom miljø sensitive og ikke-miljø sensitive industrier (f.eks. Cho et al., 2014; Simnett et al., 2009; Sellami et al., 2018) eller dummy variabler for hver enkelt industri (f.eks. Branco et al., 2014; De Beelde & Tuybens, 2015; Sierra et al., 2013; Zorio et al., 2013). Ved å følge Hassan et al. (2020) om å bruke tre kategorier for industri, kan variabelen behandles som kontinuerlig. Den laveste verdien, 1, representerer industrier som er ikke-miljø sensitive (minst karbonintensiv), 2 representerer medium miljø sensitiv industri, mens den høyeste verdien på 3 representerer industrier som er mest miljø sensitiv.

¹⁴ <https://live.euronext.com/en/resources/statistics>

¹⁵ <https://titlon.uit.no>

For å samle inn data om industrimedlemskap til selskapene i utvalget, ble Oslo Børs sine hjemmesider¹⁶ brukt. Herfra ble informasjon om sektorklassifisering etter Industry Classification Benchmark (ICB) hentet ut for hvert selskap, henholdsvis industri, supersektor, sektor, og subsektor. Hvert selskaps sektorklassifisering ble sett opp mot eksemplene presentert av Hassan et al. (2020), jf. første avsnitt, og en tilhørende verdi ble tildelt etter hvor karbonintensiv industrien er. Industrier representert ved utvalget er nevnt med navn, og således trengtes ikke særskilte vurderinger å gjøres i forbindelse med kategorisering, som bidrar til å sikre reliabiliteten til dataene. I tillegg ble filtrering gjort etter sektorklassifisering for å se at selskap tilhørende samme industri var blitt tildelt samme kategorisering, for å sikre at reliabiliteten ikke ble påvirket av unøyaktig dataregistrering.

Validiteten til dataene sikres ved at denne studien anvender en tidligere brukt metode (Hassan et al., 2020; Sobhan et al., 2018). Det kan være knyttet validitetsutfordringer til at denne studien måler miljø-sensitive industrier ut ifra karbonintensiviteten til industrien. Selskap i miljø-sensitive industrier er de som har større miljøpåvirkning (Simnett et al., 2009), og således argumenterer denne studien for at de som har mest karbonutslipp er de som har størst miljøpåvirkning.

4.2.2.4 Rapporteringskvalitet

Som et mål på kvaliteten av bærekraftsrapporter er det tatt utgangspunkt i en rangering gjort av det uavhengige analyse- og rådgivningsselskapet The Governance Group (TGG).

Hensikten med denne analysen er å vurdere nytteverdien av rapporteringen (The Governance Group, 2019; 2020; 2021). Rapporteringen blir vurdert på en karakterskala som går fra F som laveste karakter og opp til A+ som er høyeste karakter. Av analyseformål blir kun bokstavkarakteren brukt, og det sees bort i fra +/- . Karakteren på bærekraftsrapportering ble omgjort fra kategorisk til numerisk, slik at en kontinuerlig variabel brukes for karakteren. 6 er det høyeste tallet og det representerer den beste karakteren, A. 1 er det laveste tallet og det tilsvarer den dårligste karakteren, F. I analysen for hvert år presenterer TGG karakteren for hvert enkelt av de 100 største selskapene de har analysert.

TGG setter opp kriterier relevant for miljø-, samfunns-, og styringsmessige forhold (også kjent som ESG), og vurderer hvert enkelt selskaps rapportering i henhold til dette. Eksempler på momenter som vurderes relatert til miljømessige forhold er selskapets klimautslipp, klimarisiko, og andre miljøfaktorer. For samfunnsmessige forhold vurderer TGG selskapets

¹⁶ <https://live.euronext.com/nb/markets/oslo/equities/list>

rapportering angående blant annet menneskerettigheter og likestillinger. Til slutt, relatert til styringsmessige forhold blir elementer som selskapets vesentlighetsanalyse, hvilken rapporteringsstandard som brukes, og styrets rolle i ESG vurdert. Et sentralt moment som vurderes er om bærekraftsrapporteringen settes i sammenheng med øvrig rapportering av strategi, risiko og måloppnåelse (The Governance Group, 2019; 2020; 2021). Totalt har TGG 13 kriterier de vurderer, og hvert kriterium blir vurdert på en skala fra 0 til 4. Dette er nærmere redegjort for i deres rapport. Gjennom det så vet jeg en del av hva TGG har målt og lagt vekt på, men samtidig har jeg ikke like god kontroll på hvordan variabelen er målt sammenlignet med egen avhengig variabel.

Analyserapporten er hentet fra nettsiden¹⁷ til TGG, og dataen er hentet direkte fra analyserapporten og omgjort til numeriske verdier manuelt i Excel. Reliabiliteten påvirkes blant annet av nøyaktigheten i dataregistrering. Tiltak som er gjort er at både bokstavkarakter og numerisk verdi er lagt inn i datasamlingsinstrumentet, og filtreringer er gjort gjentatte ganger for å sikre at riktig karakter er tildelt riktig numerisk verdi. TGG gjør selv grep for å sikre reliabiliteten, blant annet gjøres analysen av TGG og av eksterne parter, og alle tvistetilfeller vurderes av begge parter. For å sikre validiteten, får TGG gjennomført en ekstern kvalitetssikring av uavhengige personer av metoden og kriteriesettet. Ved at dette er en offentlig tilgjengelig rangering, så kan det bidra til å bedre validiteten og eventuelt reliabiliteten.

En ting som er verdt å nevne er at TGGs metode for rangering har endret seg over tiden. Bærekraftstemaet er i utvikling, og hvordan TGG vurderer selskaps bærekraftsrapportering vil påvirkes av blant annet nye-, endringer- og oppdateringer i nasjonale, europeiske og internasjonale reguleringer og direktiv. Denne studien hensyntar eller korrigerer ikke disse metodeendringer, men anerkjenner at det kan ha påvirkning på resultat.

4.2.3 Uavhengige variabler

4.2.3.1 Operasjonalisering

Denne studien tar utgangspunkt i tidligere studier gjort på attestasjon av bærekraftsrapportering for å identifisere andre variabler som kan påvirke valget av- og kvaliteten på attestasjon av bærekraftsrapporter. Et utvalg av selskapsspesifikke variabler har

¹⁷ www.thegovgroup.org

ofte blitt funnet å være assosiert med frivillig valg av attestasjon og attestasjonskvalitet, og i denne oppgaven inkluderes fire kontrollvariabler.

Gjeldsgrad

Gjeldsgrad er inkludert som en kontinuerlig kontrollvariabel, og er beregnet som langsiktig gjeld dividert på totale eiendeler som et mål på finansiell risiko (Braam & Peeters, 2018; Cho et al., 2014; Dutta, 2020; Hassan et al., 2020; Sellami et al., 2018; Simnett et al., 2009).

Relatert til attestasjonskvalitet, mener Hummel et al. (2019) at kreditorene til høyt belånte selskap kan ville kreve høyere sikkerhet angående bærekraftsrelaterte risikoer for å vurdere den langsiktige suksessen til selskapet, og at det derfor vil være en positiv sammenheng. Til tross for dette fant både Martínez-Ferrero et al. (2018) og Zorio et al. (2013) en negativ sammenheng mellom attestasjonskvalitet og gjeldsgrad.

Return on Asset (ROA)

Return on Asset (ROA) er inkludert som en kontrollvariabel som et mål på lønnsomhet. ROA er en kontinuerlig variabel, og er beregnet som årsresultat dividert på totale eiendeler (García-Sánchez, 2020; Herda et al., 2014; Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero, 2020; Zaman et al., 2021; Zorio et al., 2013). Resultatene fra tidligere studier er delt, hvor García-Sánchez (2020) og Zorio et al. (2013) finner ingen sammenheng mellom attestasjonskvalitet og ROA, Herda et al. (2014) og Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero (2020) finner en negativ sammenheng, mens Zaman et al. (2021) finner at sammenhengen er positiv.

Market-to-Book (MtB)

Market-to-Book (MtB) er inkludert som en kontinuerlig kontrollvariabel. MtB beregnes som markedsverdien av egenkapitalen dividert på bokført verdi av egenkapitalen, hvor markedsverdien beregnes som aksjepris ganger antall aksjer (Ballou et al., 2018; Kuzey & Uyar, 2017; Zaman et al., 2021). Zaman et al. (2021) inkluderte MtB i sin studie fordi at selskap med større markedsavkastning har mer finansielle ressurser til å investere i bærekraftige aktiviteter, men de fant ingen sammenheng mellom attestasjonskvaliteten og MtB.

Selskapsalder

Selskapsalder er inkludert i denne studien som en kontinuerlig kontrollvariabel (García-Sánchez, 2020; Sellami et al., 2018). Selskapsalder bestemmes ved å bruke antall år siden stiftelse av selskapet. Sellami et al (2018) finner en positiv sammenheng mellom valg av attestasjon og selskapsalder. García-Sánchez (2020) bruker selskapsalder som et mål på et

selskaps akkumulerte kunnskap og ferdigheter, men hun finner ingen sammenheng mellom attestasjonskvalitet og selskapsalder.

4.2.3.2 Datainnsamling

Data for de uavhengige kontrollvariabler er hentet inn per 31.12 hvert år direkte fra årsrapporter, Bisnode, Brønnøysundregistrene, og Oslo Børs sine hjemmesider av studiens forfatter. For å sikre reliabiliteten til dataene er stikkprøver gjennomført, samt kontrollberegninger ved bruk av alternative kilder (Proff.no, TITLON). Kontrollvariabler inkludert i denne studien er utviklet og mye brukt i tidligere anerkjente studier, som bidrar til å sikre validiteten.

Det oppstår en problemstilling når denne studien bruker finansielle nøkkeltall i utvikling av kontrollvariabler (gjeldsgrad, ROA og MtB). Noe av den tidligere forskningen ekskluderer selskap i finansindustrien fra forskningen siden disse selskapene, på bakgrunn av deres virksomhet og spesifikke egenskap når det gjelder egenkapital, gjør dem ikke-sammenlignbare med andre selskap (Martínez-Ferrero & García-Sánchez, 2017; Ruhnke & Gabriel, 2013).

Likevel er det også mye forskning som ikke skiller på dette. Anerkjente studier som Casey & Grenier (2015), Cho et al. (2014), Kolk & Perego (2010), Peters & Romi (2015), og Simnett et al. (2009) inkluderer alle finansselskap og variabler utviklet ved bruk av finansielle nøkkeltall. En eventuell ekskludering ville satt store begrensninger på min oppgave, da totalt 64 av 300 observasjoner tilhører selskap i finansindustrien. Jeg velger derfor, i likhet med forannevnte studier, å ikke ekskludere selskap i finansindustrien fra min studie.

4.3 Oppsummering variabler og forskningsmodell

I tabell 3 under presenteres en oversikt over alle variablene brukt i denne studien, inkludert en kort beskrivelse av avhengig variabel, forklaringsvariabler, og uavhengige kontrollvariabler, samt relevant hypotese og forventet fortegn.

Variabel	Hypotese (fortegn)	Definisjon
Avhengig variabel:		
AttKva		AttKva er en kontinuerlig variabel for attestasjonskvaliteten som målt ved innholdsanalysen presentert under kapittel 4.2.1.
Forklaringsvariabler:		
StaEi	H1 (+)	StaEi er en kontinuerlig variabel for summen av direkte- og indirekte statlig eierskap per 31.12.
MC	H2 (+)	MC er en kontinuerlig variabel for størrelsen på selskapet. Beregnet som den naturlige logaritmen av markedsverdi per 31.12.
HML	H3 (+)	HML er en kontinuerlig variabel for industri, og kategoriserer selskap inn i industrier som er høy, medium, eller lav karbonintensiv. Brukes som proxy for miljø-sensitive industrier.
TGG	H4 (+)	TGG er en kontinuerlig variabel for rapporteringskvalitet. 1 er laveste karakter og 6 er høyeste.
Kontrollvariabler:		
Ald		Ald er en kontinuerlig variabel for antall år siden selskapet ble stiftet.
GG		GG er en kontinuerlig variabel for gjeldsgrad, beregnet som langsiktig gjeld dividert på totale eiendeler.
ROA		ROA er en kontinuerlig variabel, beregnet som årsresultat dividert på totale eiendeler.
MtB		MtB er en kontinuerlig variabel, beregnet som markedsverdi av egenkapital dividert på bokført verdi av egenkapital

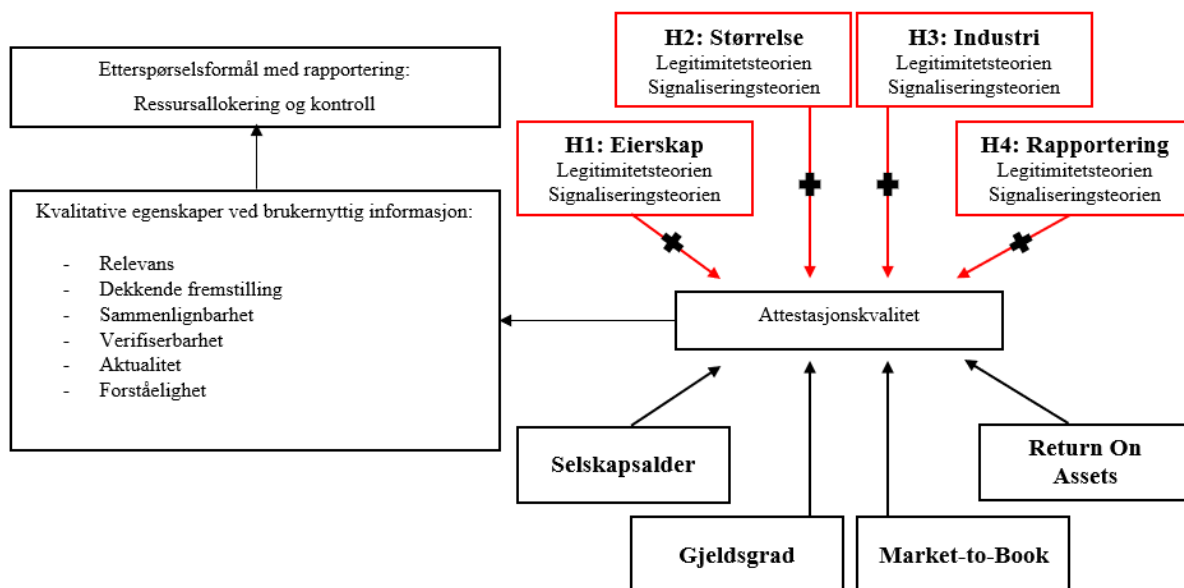
Tabell 3: Variabeloversikt

På bakgrunn av datainnsamling og operasjonalisering, er forskningsmodellen på ligningsform estimert til:

$$\text{AttKva}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{StaEi}_{it} + \beta_2 \text{MC}_{it} + \beta_3 \text{HML}_{it} + \beta_4 \text{TGG}_{it} + \beta_5 \text{GG}_{\text{KONTROLL},it} + \beta_6 \text{ROA}_{\text{KONTROLL},it} + \beta_7 \text{MtB}_{\text{KONTROLL},it} + \beta_8 \text{ALD}_{\text{KONTROLL},it} + v_{it}$$

hvor i er selskap 1 til 128, og t er årene 2018-2020.

Forskningsmodellen på figurform inkludert kontrollvariabler presenteres i figur 4 under.

Figur 4: Forskningsmodell inkl. kontrollvariabler

5. Resultat

5.1 Deskriptiv statistikk

Datasettet brukt i analysen består av 300 årsobservasjoner, fordelt på 128 selskap over en periode på tre år. Hvilke selskap som er inkludert hvert år varierer i noen grad, og således er datasettet ubalansert (Stock & Watson, 2020).

Tabell 4 viser deskriptiv statistikk for variablene, med antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik, og minimums- og maksimumsverdi. Av totalt 300 observasjoner fant jeg 83 observasjoner for attestasjon. Gjennomsnittlig attestasjonskvalitet for hele utvalget er på 6.017 poeng. Standardavviket for hele utvalget er på relativt høye 9.844 poeng, som indikerer stor variasjon i attestasjonskvalitet, men som anses naturlig med tanke på at selskap uten attestasjon er tildelt en attestasjonskvalitet på 0 poeng. Isolert for 83 attestasjonsobservasjoner er gjennomsnittet 21.75 poeng, minste observerte attestasjonskvalitet på 15 poeng og høyeste poengsum på 26, mens standardavviket er på 2.652 poeng.

Gjennomsnittlig statlig eierskap er på 6.3 %. Standardavviket er på 12.7 %, noe som indikerer relativt stor spredning i statlig eierskap. Laveste statlige eierandelen er på 0 %, mens høyeste er på 70.8 %.

Størrelsesvariabelen har et gjennomsnitt på 22.968, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig markedsverdi på 9,438 milliarder NOK. Den minste observerte markedsverdien er 1,652 milliarder NOK og den største er 613,226 milliarder NOK. For industrivariabelen var

gjennomsnittet 1.913. Dette betyr, for store børsnoterte selskap, at flere opererer i mer miljø-sensitive industrier enn i ikke-miljø-sensitive industrier.

Variabelen for rapporteringskvalitet har et gjennomsnitt på 3.893, som tilsvarer ca. karakteren C. Standardavviket er på 1.574 som antyder variasjoner i rapporteringskvalitet. Minimums- og maksimumsverdi er henholdsvis 1 og 6 som er laveste og høyeste score for rapporteringskvalitet.

Gjennomsnittlig alder på selskapene i utvalget var 36.663 år, med et standardavvik på nærmere 41 år. Det yngste selskapet var stiftet i 2020 og er 0 år, mens det eldste var stiftet i 1823 og er 197 år i 2020. For gjeldsgraden, er den gjennomsnittlig 0.288 for selskapene, hvor den minste verdien er 0 og høyeste er 0.902. ROA har en minimumsverdi på -1.574 og maksimumsverdi på 0.332, hvor gjennomsnittet for selskap i utvalget er 0.19. Selskapene i utvalget har en gjennomsnittlig ROA på 2.38, hvor den minste observerte verdien er på -33.096 og den høyeste er 17.979.

Variabel	N	Mean	Std. Dev.	Min	Max
AttKva (hele utvalget)	300	6.017	9.844	0	26
Attestasjon (frekvens)	83				
AttKva	83	21.747	2.652	15	26
StaEi	300	.063	.127	0	.708
MC	300	22.968	1.22	21.225	27.142
HML	300	1.913	.861	1	3
TGG	300	3.893	1.574	1	6
Ald	300	36.663	40.781	0	197
GG	300	.288	.208	0	.902
ROA	300	.019	.128	-1.574	.332
MtB	300	2.38	3.56	-33.096	17.979

Tabell 4: Deskriptiv statistikk

Deskriptiv statistikk etter innholdsanalysen vises i tabell 5 under. Tabellen viser hvor stor %-andel av attestasjonsberetninger inneholdt informasjon om hvert av kriteriene.

Totalt ble 8 av 20 kriterier nevnt i 100 % av beretninger, disse er henholdsvis; tittel, navnet på attestasjonstilbyder, ansvaret til den som rapporterer, omfanget av oppdraget, målet med oppdraget, attestasjonsstandard brukt, arbeid utført, og til slutt en konklusjon eller mening. Det vises at 90.4 % meldte at de var uavhengig av det rapporterende selskap, 98.8 % viste til kriterier rapporten ble vurdert etter, mens 92.8 % refererte til eget ansvar.

50.6 % av attestasjonsberetninger inneholdt informasjon om vesentlighet, mens 34.9 % opplyste i en eller annen form om kompetansen selskapet hadde til å foreta attestasjonsoppdraget. 16.9 % informerte om fremgangsmåter for å identifisere interessenters interesser, og 15.7 % uttalte at alle vesentlige aspekter ved rapporten var dekket av attestasjonen.

Bare 3.6 % av alle attestasjonsberetninger inneholdt forslag og anbefalinger om videre forbedring, mens ingen informerte om habilitet med hensyn til interessenters interesser.

	Kriterier	% av attestasjonsberetninger
1	Tittel	100.0 %
2	Adressat	95.2 %
3	Navn	100.0 %
4	Lokasjon	95.2 %
5	Dato	92.8 %
6	Ansvar til den som rapporterer	100.0 %
7	Ansvar til den som attesterer	92.8 %
8	Uavhengighet	90.4 %
9	Habilitet	0.0 %
10	Omfang	100.0 %
11	Mål	100.0 %
12	Kompetanse	34.9 %
13	Kriterier	98.8 %
14	Attestasjonsstandard	100.0 %
15	Arbeid utført	100.0 %
16	Vesentlighet	50.6 %
17	Fullstendighet	15.7 %
18	Lydhørhet	16.9 %
19	Konklusjon/mening	100.0 %
20	Forslag	3.6 %

Tabell 5: Deskriptiv statistikk del 1 - innholdsanalyse

Under, i tabell 6, presenteres mer detaljert deskriptiv statistikk fra innholdsanalysen. Her vises total- og gjennomsnittlig score for hvert kriterium, for hvert enkelt år og totalt for alle tre år. Som man kan lese av tabellen, så har antall attestasjonsberetninger økt fra 22 i 2018, til 28 i 2019 og til 33 i 2020. Også gjennomsnittlig attestasjonskvalitet har hatt en positiv utvikling, fra 21.14 i 2018, til 21.75 i 2019 og opp til 22.15 i 2020. Selv om utviklingen har vært positiv, er det mye å gå på. Særlig er dette relevant på habilitet, kompetanse, vesentlighet, fullstendighet, lydhørhet, og forslag som alle har en lav gjennomsnittlig total score.

Kriterier (Maks poeng)	2018 (22)		2019 (28)		2020 (33)		Totalt (83)	
	Tot. score	Gj. snitt score	Tot. score	Gj. snitt score	Tot. score	Gj. snitt score	Tot. score	Gj. snitt score
1 Tittel (1)	22	1.00	28	1.00	33	1.00	83	1.00
2 Adressat (2)	28	1.27	39	1.39	49	1.48	116	1.40
3 Navn (1)	22	1.00	28	1.00	33	1.00	83	1.00
4 Lokasjon (1)	21	0.95	27	0.96	31	0.94	79	0.95
5 Dato (1)	20	0.91	26	0.93	31	0.94	77	0.93
6 Ansvar til den som rapporterer (1)	22	1.00	28	1.00	33	1.00	83	1.00
7 Ansvar til den som attesterer (1)	20	0.91	26	0.93	31	0.94	77	0.93
8 Uavhengighet (2)	27	1.23	47	1.68	60	1.82	134	1.61
9 Habilitet (1)	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
10 Omfang (4)	52	2.36	74	2.64	91	2.76	217	2.61
11 Mål (3)	42	1.91	52	1.86	61	1.84	155	1.87
12 Kompetanse (2)	10	0.45	7	0.25	12	0.36	29	0.35
13 Kriterier (2)	44	2.00	56	2.00	64	1.94	164	1.98
14 Attestasjonsstandard (3)	66	3.00	84	3.00	99	3.00	249	3.00
15 Arbeid utført (2)	26	1.18	35	1.25	40	1.21	101	1.22
16 Vesentlighet (2)	10	0.45	14	0.50	18	0.55	42	0.51
17 Fullstendighet (1)	4	0.18	4	0.14	5	0.15	13	0.16
18 Lydhørhet (1)	5	0.23	4	0.14	5	0.15	14	0.17
19 Konklusjon/mening (2)	23	1.50	29	1.04	34	1.03	86	1.04
20 Forslag (1)	1	0.05	1	0.04	1	0.03	3	0.04
Sum gjennomsnitt		21.14		21.75		22.15		21.75

Tabell 6: Deskriptiv statistikk del 2 - innholdsanalyse

5.2 Modellspesifikasjoner og -valg

5.2.1 Multikollinearitet

Multikollinearitet er når det er en høy (men ikke perfekt) korrelasjon mellom to eller flere uavhengige variabler (Wooldridge, 2013). Forekomst av multikollinearitet kan være et problem fordi det kan undergrave den statistiske signifikansen til en uavhengig variabel (Allan, 1997).

For finne ut om de uavhengige variablene forklarer samme ting, gjør jeg to forskjellige analyser: Pearson korrelasjonsmatrise og Variance Inflation Factor test.

Pearsons korrelasjonsmatrise

I tabell 7 under vises Pearson korrelasjonsmatrise for variabler jeg har inkludert i analysen. Under tabellen forklares hvordan dette skal tolkes.

Variables	(1) AttKva	(2) TGG	(3) MC	(4) StaEi	(5) HML	(6) Ald	(7) GG	(8) ROA	(9) MtB
(1) AttKva	1.000								
(2) TGG	0.528* (0.000)	1.000							
(3) MC	0.608* (0.000)	0.575* (0.000)	1.000						
(4) StaEi	0.517* (0.000)	0.382* (0.000)	0.672* (0.000)	1.000					
(5) HML	-0.071 (0.221)	0.060 (0.302)	0.012 (0.838)	0.042 (0.466)	1.000				
(6) Ald	0.143* (0.013)	0.115* (0.047)	0.096 (0.096)	0.017 (0.765)	-0.042 (0.472)	1.000			
(7) GG	-0.016 (0.785)	0.032 (0.583)	-0.015 (0.793)	-0.049 (0.401)	0.031 (0.589)	0.043 (0.455)	1.000		
(8) ROA	0.043 (0.463)	0.052 (0.373)	0.078 (0.175)	0.082 (0.154)	0.057 (0.322)	-0.167* (0.004)	-0.016 (0.778)	1.000	
(9) MtB	-0.032 (0.579)	0.045 (0.433)	0.089 (0.125)	0.006 (0.912)	-0.177* (0.002)	-0.097 (0.093)	-0.011 (0.856)	0.042 (0.466)	1.000

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Tabell 7: Pearson korrelasjonsmatrise

Ifølge Wooldridge (2013) vil korrelasjonskoeffisienter høyere enn 0.7 indikere potensielle problemer. Ingen av variablene har en korrelasjon høyere enn 0.7. Korrelasjon mellom AttKva og TGG (+0.608), AttKva og MC (+0.517), AttKva og StaEi (+0.517), TGG og MC (+0.575), og MC og StaEi (+0.672) er de variablene med høyest korrelasjon.

Variance Inflation Factor (VIF) test

Variance Inflation Factor (VIF) brukes for å beskrive alvorlighetsgraden av multikollinearitet i regresjon (Hill et al., 2018). Tabell 8 under viser resultatene av VIF-testen.

	VIF	1/VIF
MC	2.371	.422
StaEi	1.849	.541
TGG	1.513	.661
Ald	1.068	.936
MtB	1.062	.941
HML	1.047	.955
ROA	1.043	.959
GG	1.008	.992
Mean VIF	1.370	.

Tabell 8: VIF-verdier

I denne studien er VIF-verdien til variabelen for størrelse (MC) på 2.371 størst, men alle VIF-verdier er langt under typiske grenseverdier på 5 og 10 (Craney & Surlles, 2002). Basert på analysen av Pearson korrelasjonsmatrise og Variance Inflation Factor testen, samt tolkning av resultatene etter Wooldridge (2013) og Craney & Surlles (2002), fastslår jeg at multikollinearitet ikke er et problem i min studie og jeg vil således ikke ekskludere noen av de uavhengige variablene.

5.2.2 Autokorrelasjon

Autokorrelasjon (eller seriekorrelasjon) er når det forekommer korrelasjon mellom to verdier av samme uavhengige variabel på to tidspunkt (Stock & Watson, 2020). Problemet med autokorrelasjon er at det skaper bias i standardfeilene og gjør at resultatene blir mindre effektive (Drukker, 2003). En måte å teste for autokorrelasjon er å gjøre en Wooldridge (2002) test.

Wooldridge test for autokorrelasjon i paneldata			
Avhengig variabel	Testobservator	P-verdi	Konklusjon
AttKva	191.380	< 0.01	Autokorrelasjon

Tabell 9: Wooldridge test for autokorrelasjon i paneldata

Nullhypotesen er at det er ingen autokorrelasjon, mens alternativhypotesen er at det er tilstedeværelse av autokorrelasjon i datasettet. Resultatet av Wooldridge (2002) testen vises i tabell 9 over. P-verdien er mindre enn 1 % så nullhypotesen om ingen autokorrelasjon forkastes. Jeg konkluderer med at autokorrelasjon er til stede, og jeg må håndtere dette i min modell. For å håndtere autokorrelasjon inkluderer jeg grupperte (cluster) standardfeil.

5.2.3 Heteroskedastisitet

For å teste for heteroskedastisitet i min modell, vil jeg bruke Breusch-Pagan Lagrange Multiplier test for heteroskedastisitet. Nullhypotesen er homoskedastisitet, mens alternativhypotesen er heteroskedastisitet. I tabell 10 under vises resultatet av testen.

Breusch-Pagan Test			
Avhengig variabel	Testobservator	P-verdi	Konklusjon
AttKva	13.07	< 0.01	Heteroskedastisitet

Tabell 10: Breusch-Pagan Test

P-verdien er mindre enn 1 %, som betyr at nullhypotesen om at homoskedastisitet er til stede forkastes. Basert på resultatene av testen som vises i tabell 10 over, konkluderer jeg med at heteroskedastisitet er til stede i modellen min.

For å håndtere heteroskedastisitet, vil jeg bruke robuste standardfeil. Robuste standardfeil lempet antagelsen om at feil er uavhengig og normalfordelt, og når heteroskedastisitet er til stede så er robuste standardfeil mer troverdig (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 235). Koeffisientene vil ikke endres ved bruk av robuste standardfeil, men fordi standardfeiler er endret vil testobservator gi rimelig nøyaktige p-verdier. Dette vil i sin tur påvirke min tolkning av statistisk signifikans av uavhengige variabler.

5.2.4 Modellvalg

Ved analyse av paneldata er det tre anerkjente metoder som er aktuell: Pooled Ordinary Least Squares (Pooled OLS), Fixed Effects, og Random Effects (Studenmund, 2016). Som hjelp til å fastslå hvilken metode som er mest hensiktsmessig på min data, gjennomfører jeg tre statistiske tester, henholdsvis en F-test, Breusch-Pagan, og Hausman test.

5.2.4.1 Fixed Effects VS. Pooled OLS

Her vil jeg teste hvilken av Fixed Effects modellen eller Pooled OLS som er mest hensiktsmessig å bruke. Jeg bruker en F-test for å avgjøre mellom disse to alternative modellene. Nullhypotesen er at det er ingen individuelle effekter, mens alternativhypotesen er at det er signifikante individuelle effekter.

F-test for individuelle effekter			
Avhengig variabel	Testobservator	P-verdi	Konklusjon
AttKva	5.81	< 0.01	Signifikante effekter

Tabell 11: F-test for individuelle effekter

Resultatet av F-testen vises i tabell 11 over. Her kan vi se at p-verdien er mindre enn 1 %, og jeg forkaster dermed nullhypotesen og konkluderer med at Fixed Effects modellen er foretrukket over Pooled OLS.

5.2.4.2 Random Effects VS. Pooled OLS

Videre, for å avgjøre mellom Random Effects modellen og Pooled OLS, gjennomfører jeg en Breusch-Pagan (1980) test. Nullhypotesen er at det er ingen signifikante effekter, mens alternativhypotesen er at effektene er signifikante.

Breusch-Pagan Lagrange Multiplier test for Random Effects			
Avhengig variabel	X ²	P-verdi	Konklusjon
AttKva	133.14	< 0.01	Signifikante effekter

Tabell 12: Breusch-Pagan Lagrange Multiplier test for Random Effects

Resultatet av Breusch-Pagan testen vises i tabell 12 over. P-verdien er mindre enn 1 %, og følgelig kan jeg forkaste nullhypotesen og konkludere med at Random Effects modellen er foretrukket over Pooled OLS.

5.2.4.3 Fixed Effects VS. Random Effects

Til slutt, står jeg igjen med valget om Fixed Effects og Random Effects modell. For å avgjøre mellom disse to benyttes en Hausman (1978) test.

Hausman (1978) spesifikasjonstest			
Avhengig variabel	X ²	P-verdi	Konklusjon
AttKva	12.372	0.089	RE foretrekkes

Tabell 13: Hausman (1978) spesifikasjonstest

Nullhypotesen er at de individuelle effektene er ukorrelert med de uavhengige variablene (Random Effects). P-verdien er større enn 1 % (8.9 %), jf. tabell 13, og følgelig kan jeg ikke forkaste nullhypotesen. Konklusjonen blir da at Random Effects foretrekkes over Fixed Effects.

Random Effects modellen er en metode for å analysere paneldata, og ved å bruke den antar man at variasjon på tvers av selskap er tilfeldig og ukorrelert med de uavhengige variablene inkludert i modellen (Torres-Reyna, 2007). Dersom man har grunn til å tro at forskjeller mellom selskap har påvirkning på den avhengige variabelen, bør man bruke Random Effects.

5.2.4.4 Oppsummering

Konklusjon og valget er ikke utelukkende basert på resultatet av de gjennomførte testene. Det er sentralt å se hen til problemstilling og hypoteser opp mot mitt datasett og aktuelle metoder for analyse. Fixed Effects og Random Effects gir en mulighet til å fortelle to forskjellige historier. Fixed Effects gir muligheten til å fortelle hvordan faktorer som endrer seg over tid innen selskaper påvirker attestasjonskvaliteten, mens Random Effects vil kunne hjelpe å fortelle hvordan faktorer som er forskjellig mellom selskap påvirker attestasjonskvalitet. Hypotesene og forklaringsvariablene i denne studien vil med stor sannsynlighet ikke variere i så stor grad innen selskap, men det vil være forskjeller mellom selskap. Industri, for eksempel, vil ikke endres over tid, men det vil være forskjeller mellom selskap hvilken industri man opererer i. I tillegg vil (normalt) ikke størrelse variere i så stor grad innen selskap. Således er Random Effects mer hensiktsmessig på datasettet og for mine hypoteser.

Oppsummert, det var ingen bevis på multikollinearitet, og jeg konkluderte med at ingen uavhengige variabler blir ekskludert. Basert på analysen av autokorrelasjon og heteroskedastisitet konkluderte jeg med at modellen skal inkludere grupperte og robuste standardfeil for å håndtere dette. Til slutt, basert på F-test, Breush-Pagan (1980), Hausman (1978) test, og argumentasjon over, konkluderte jeg med at Random Effects er den foretrukne metoden for min data.

5.3 Regresjonsresultat

Tabell 14 viser resultatet av Random Effects regresjonsanalysen med grupperte og robuste standardfeil. I henhold til R-squared, forklarer de uavhengige variablene 45.4 % av variasjonen i den avhengige variabelen, som indikerer at modellen har en viktig forklaringskraft.

Resultatene viser at variabelen for statlig eierskap (*StaEi*) har en positiv og signifikant sammenheng med attestasjonskvalitet på 1-% nivå ($\beta = 15.931, p < 0.01$). Videre, så har variabelen for selskapsstørrelse (*MC*) en positiv og signifikant sammenheng med attestasjonskvalitet på 1-% nivå ($\beta = 2.778, p < 0.01$). Resultatet for variabelen for medlemskap i miljøsensitiv industri (*HML*) viser ingen statistisk sammenheng med attestasjonskvalitet ($\beta = -0.893, p > 0.1$). Variabelen for rapporteringskvalitet (*TGG*) har en positiv og signifikant sammenheng med attestasjonskvalitet på 1-% nivå ($\beta = 1.032, p < 0.01$).

Resultatene viser at kontrollvariablene for selskapsalder (*Ald*) ($\beta = 0.019, p > 0.1$), gjeldsgrad (*GG*) ($\beta = 1.194, p > 0.1$), og Return On Asset (*ROA*) ($\beta = -0.802, p > 0.1$) har ingen statistisk sammenheng med attestasjonskvalitet. Kontrollvariabelen for Market-to-Book (*MtB*) har en negativ og signifikant sammenheng med attestasjonskvalitet på 5-% nivå ($\beta = -0.185, p < 0.05$).

AttKva	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
StaEi	15.931	5.56	2.87	.004	5.034	26.828	***
MC	2.778	.647	4.29	.000	1.509	4.047	***
HML	-.893	.633	-1.41	.158	-2.134	.348	
TGG	1.032	.335	3.08	.002	.376	1.689	***
Ald	.019	.012	1.57	.118	-.005	.044	
GG	1.194	1.58	0.76	.450	-1.904	4.291	
ROA	-.802	1.421	-0.56	.572	-3.587	1.983	
MtB	-.185	.084	-2.22	.027	-.349	-.022	**
Constant	-61.747	14.076	-4.39	.000	-89.336	-34.158	***
Mean dependent var		6.017	SD dependent var			9.844	
Overall r-squared		0.454	Number of obs			300	
Chi-square		231.207	Prob > chi2			0.000	
R-squared within		0.081	R-squared between			0.504	

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

Tabell 14: Regresjonsresultat

6. Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg først diskutere den deskriptive delen av problemstillingen min (delkapittel 6.1), før jeg så går over til å teste og diskutere hypoteser som er del 2 av problemstillingen min (delkapittel 6.2-6.5). I delkapittel 6.6 oppsummeres funnene og implikasjoner av studien diskuteres.

6.1 Attestasjonspraksis

Som beskrevet i kapittel 2, så indikerer forskning at det er en del utfordringer knyttet til attestasjon, og det er relevant å se den norske praksisen opp imot forholdene. Av totalt 300 observasjoner ble det funnet bare 83 observasjoner av selskap som hadde attestasjon, hvorav 22 var fra 2018, 28 fra 2019, og 33 fra 2020. Resultatene kan indikere at det har vært en positiv utvikling i antall attestasjoner fra 2018-2020¹⁸. Likevel ser det tilsynelatende ut til at Norge henger etter. KPMG (2021) sin undersøkelse viser at andelen av de 100 største selskapene som har attestasjon har økt fra 45 % i 2017 til 51 % i 2020. Norge er i 2020 nede på samme nivå som det internasjonale gjennomsnittet var i 2005, altså 33 %.

Det er viktig å understreke at en økning i antall, ikke betyr en økning i kvalitet. Angående attestasjonskvaliteten målt ved innholdsanalyse, var maksimal poengsum som kunne oppnås 0-34 poeng (se tabell 2) per attestasjonsberetning. Av resultatene kan vi se at den maksimalt observerte poengsummen var på 26 poeng, altså 8 poeng lavere enn det som var oppnåelig. Gjennomsnittlig poengsum isolert for de 83 attestasjonsobservasjonene var på 21.747, som indikerer at det er mye å gå på når det gjelder attestasjonskvalitet (se tabell 4).

Gütürk & Hahn (2015) fant, i sin undersøkelse av attestasjonspraksisen blant børsnoterte engelske og tyske selskap, at gjennomsnittlig attestasjonskvalitet var på 16.68 poeng i 2013. Det kan indikere at den norske praksisen er kommet ett steg lengre i 2018-2020 enn den var i England og Tyskland i 2013. Perego & Kolk (2012) fant at et børsnotert norsk selskap hadde en gradvis økning i attestasjonskvalitet fra 6 poeng i 1999 til 17 poeng i 2008.

Når det gjelder elementer som attestasjonsberetningen skal omtale, vil jeg ta for meg noen nøkkelelementer. Ingen omtaler habilitet overfor interessenter (0.00 poeng¹⁹, 0.00 %²⁰).

Gütürk & Hahn (2015) finner i motsetning at nærmere 25 % av alle beretninger har referert til

¹⁸ I forbindelse med regresjonsanalysen ble det også testet om det er forskjeller mellom år, men resultatene viste at det ikke var signifikante forskjeller.

¹⁹ Total gjennomsnittlig score, se tabell 6.

²⁰ %-andel av attestasjonsberetninger kriteriet er nevnt, se tabell 5.

habiliteten. Videre så er informasjon om lydhørhet overfor interessenter (*0.17 poeng, 16.90 %*) nevnt i en mindre andel av beretninger. Liten involvering av interessenter (habilitet og lydhørhet) kan antyde at interessentperspektivet ikke er av prioritet for det rapporterende selskap. Dette gjenspeiles også til dels i at over 50 % av beretninger var adressert internt til ledelsen eller til selskapet, og ikke til styret eller andre interessenter. Mangelen på involvering av interessenter kan til dels relateres til valg av attestasjonsstandard, hvor AA1000AS implementerer ideen om involvering av interessenter mye strengere enn ISAE3000 (Gürtürk & Hahn, 2015), og sistnevnte er mest brukt i Norge. O'Dwyer & Owen (2005) sier at en mulig årsak til lite involvering av interessenter er at attestasjon brukes som et ledelsesverktøy, og det dermed kun tilfører verdi til ledelsen, og ikke bidrar til å øke interessenters tillit til informasjonskvaliteten, jf. rapporteringsformålene i kapittel 2. En grunnleggende forutsetning for å garantere attestasjonskvalitet er involvering av interessenter i prosessen, herunder både interne og eksterne (Manetti & Toccafondi, 2012).

Over halvparten av attestasjonsberetninger inneholder informasjon om vesentlighet til en viss grad (*0.51 poeng, 50.60 %*), mens en liten andel inneholder informasjon om at alle vesentlige aspekter er dekket, altså fullstendighet (*0.16 poeng, 15.7 %*). Mangelfull informasjon om vurdering av vesentlighet kan forklares med at informasjon i bærekraftsrapporter er av ikke-finansiell natur, og at det mangler en akseptert målemetode for vesentlighet på denne informasjonen (Ballou et al., 2018). Videre argumenterer Edgley et al. (2010) at den subjektive naturen til vesentlighet i relasjon til attestasjon av bærekraftsrapportering, gjør at den blir 'fanget av ledelsen'. Det vil være vanskelig å vurdere fullstendigheten av informasjon dersom vurdering av vesentlighet er mangelfull.

Få attestasjonsberetninger inneholder forslag til forbedringer og anbefalinger (*0.04 poeng, 3.60 %*). Dette er forventet da 76 %²¹ av alle attestasjonsberetninger er utstedt av en av de fire store revisjonsselskapene²², og de bruker nesten utelukkende attestasjonsstandarden ISAE3000 som, i motsetning til AA1000AS, ikke krever at anbefalinger skal inkluderes (Fuhrmann et al., 2017). Videre, inneholder nærmere 1/3 av alle beretninger informasjon om teamets faglige ferdigheter (*0.35 poeng, 34.90 %*). Spesielt revisjonsselskap inkluderte ikke denne informasjon med unntak av ett. Deloitte fikk alle beretninger de utstedte signert av én spesifikk «bærekraftsekspert», som indikerer at det har vært involvert en person med faglige

²¹ Forfatters egen beregning.

²² Deloitte, EY, KPMG og PWC.

ferdigheter og erfaring i attestasjonsoppdraget. O'Dwyer & Owen (2005) foreslår at revisjonsselskap stoler for mye på selskapsnavnet i motsetning til arbeidet.

Alle beretninger inneholder informasjon om omfanget av attestasjon (2.61 poeng, 100.00 %). Likevel var det bare 36 % som informerte at attestasjonens omfang gjaldt hele bærekraftsrapporten. For resterende var omfanget én eller flere spesifikke seksjoner. Angående sikkerhetsnivået for uttalelsen, finner jeg at bare 6 % (5 stk)²¹ av alle attestasjoner er gjort med betryggende sikkerhet eller begge (betryggende og moderat). Bare Equinor og Yara International har attestasjonsberetninger med betryggende sikkerhet, dog bare for enkelte deler. Kombinasjon av moderat (lav) sikkerhet og et begrenset omfang vil kunne være en utfordring for brukernytten av attestasjon (Fallan, 2020a; Fuhrmann et al., 2017).

Resultatene fra denne studien indikerer at attestasjonspraksisen blant de 100 største selskapene notert på Oslo Børs i 2018-2020 ikke er mye bedre enn det tidligere studier har funnet lengre tilbake i tid. Ball et al. (2000) og Kamp-Roelands (2002) undersøkte attestasjonspraksisen på slutten av 90-tallet, og allerede da stilte de seg spørsmål om blant annet inkonsistensen rundt omfanget, grad av sikkerhet, samt ledelsens kontroll over prosessen. O'Dwyer & Owen (2005) undersøkte praksisen på tidlig 2000-tallet, og fant en mangel på involvering av interessentene i oppdraget, og en mangel på en reell vurdering av vesentlighet.

Attestasjon kan, ifølge forskning, bidra til å øke rapporteringskvaliteten, jf. figur 1. Resultatene viser imidlertid at attestasjon brukes i liten grad og at attestasjonskvaliteten generelt ikke er på topp nivå, så det må dermed stilles spørsmålstegn ved i hvilken grad attestasjon faktisk bidrar til høy rapporteringskvalitet?

6.2 Eierskap

Hypotese 1: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og størrelsen på statlig eierskap, alt annet likt.

Sammenhengen mellom attestasjonskvalitet og statlig eierskap er statistisk signifikant. Med en p-verdi på 0.004 kan jeg si at sammenhengen er statistisk signifikant på 1%-nivå. Koeffisienten er estimert til +15.931, som indikerer at en økning i statlig eierskap på 10 % vil øke attestasjonskvaliteten med 1.5931 poeng. Sagt med andre ord, jo mer staten eier i selskapet, jo høyere kvalitet på attestasjon. Følgelig finner jeg støtte for hypotese 1, og det indikerer at statlig eierskap er en selskaps-spesifikk faktor som forklarer attestasjonskvalitet.

Legitimitetsteorien spår en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og statlig eierskap. Legitimitetsteoriens rasjonalisering er at selskap som er mer avhengig av sosial- og politisk støtte i større grad er utsatt for legitimitetsrisikoer, og vil således engasjere seg i mer legitimerende atferd. Staten har uttrykt klare forventninger i offentlige dokumenter, følger disse aktivt opp gjennom møter og eierdialoger, i tillegg til at de rapporterer om hvordan selskapene de er eier i forholder seg til forventningene og hvordan de rapporterer.

Kombinasjonen av dette resulterer i at det kan oppfattes som uformelle lovkrav, og det vil oppstå legitimitetsrisiko for selskap med statlig eierskap dersom de ikke etterlever dette.

Videre, er staten investor og vil ha behov for brukernyttig informasjon, jf.

rapporteringsformål i kapittel 2, og dersom informasjonsbehovene ikke oppfylles vil det også forsterke legitimitetsrisikoen. Mine resultater som indikerer en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og statlig eierskap er dermed støttende for legitimitetsteorien. Følgelig, er det ikke urimelig å tro at selskap med statlig eierskap bruker høykvalitetsrapportering og høykvalitetsattestasjon som strategiske virkemidler.

Videre, så spår signaliseringsteorien også en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og statlig eierskap. Argumentasjon er at selskap med statlig eierskap ønsker å vise at de tar forventningene på alvor, følgelig rapporterer de av høy kvalitet, og signaliserer denne kvaliteten gjennom høykvalitetsattestasjon. I tillegg signaliserer de at de er tro til statens implisitte forventning om attestasjon. Som nevnt, antyder resultatene en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og statlig eierskap, og følgelig støtter dette signaliseringsteorien også.

Tidligere forskning har ikke undersøkt statlig eierskap i forhold til attestasjonskvalitet. Branco et al. (2014) undersøkte om statlig eierskap kunne forklare valget om attestasjon av bærekraftsrapporter. De forventet at statlig eide selskap var mer tilbøyelig til å velge attestasjon, som ble begrunnet med at de har mange interesser og at de må være mer oppmerksomme på informasjon de gir ut. Branco et al. (2014) fant i motsetning til deres forventninger, at statlig eide selskap var mindre tilbøyelige til å velge attestasjon. Mine funn er, med andre ord, ikke i tråd med funnene til Branco et al. (2014). Dog er ikke konteksten i Norge i 2018-2020 lik den i Portugal i 2008-2011. Forventninger og oppfølging av staten i norske selskap, har ikke Branco et al. (2014) skissert skjer i Portugal. I tillegg er variablene operasjonalisert forskjellig. Følgelig er det ikke unaturlig at resultatene til denne studien avviker fra det av Branco et al. (2014).

6.3 Størrelse

Hypotese 2: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og størrelsen på selskapet, alt annet likt.

Sammenhengen mellom attestasjonskvalitet og selskapsstørrelse er statistisk signifikant. Med en p-verdi mindre enn 0.000 kan jeg si at sammenhenget er signifikant på 1%-nivå.

Koeffisienten er estimert til +2.778, som indikerer at en økning på 1 i den naturlige logaritmen av markedsverdien, vil øke attestasjonskvaliteten med 2.778 poeng. Sagt med andre ord, jo større selskap, jo høyere kvalitet på attestasjon. Følgelig finner jeg støtte for hypotese 2, og det indikerer at selskapsstørrelse er en faktor som forklarer attestasjonskvalitet.

Legitimitetsteorien spår en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og selskapsstørrelse. Rasjonaliseringen er at større selskap har en større iboende legitimitetsrisiko på grunn av synlighet og oppmerksomhet. For store selskap vil det oppstå risiko knyttet til overholdelse av lovkrav om rapportering. Det mest sentrale argumentet til legitimitetsteorien er interessentenes press og behov som skaper legitimitetsrisiko for store selskap. Store selskap har flere interessenter enn mindre selskap, og det kan være vanskelig å oppfylle alle informasjonsbehov, som vil øke legitimitetsrisikoen. Særlig er det relevant når interessentene har makt til å utøve press, for eksempel NGO'er eller myndigheter. Mine resultater som indikerer en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og selskapsstørrelse, er dermed støttende for legitimitetsteorien. Det er dermed ikke urimelig å tro at store selskap bruker attestasjon av høy kvalitet som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer.

Fra perspektivet til signaliseringsteorien, spås det også en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og selskapets størrelse. Store selskap er mer kompleks, uoversiktlig og har flere interessenter enn mindre selskap, noe som øker risikoen for informasjonsasymmetrier. For å redusere risikoen for informasjonsasymmetrier, rapporterer store selskap av høy kvalitet, og får dette attestert med høy kvalitet for å signalisere den underliggende kvaliteten til rapporten og informasjonen. Dette er i tråd med García-Sánchez (2020) som sier at store selskap velger høykvalitetsattestasjon for å redusere informasjonsasymmetrier. Resultatene fra denne studien er følgelig støttende for signaliseringsteorien.

En positiv sammenheng mellom selskapsstørrelse og attestasjonskvalitet ble også funnet av Bolla-Araya et al. (2019), Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012), García-Sánchez (2020), Zaman et al. (2021), og Zorio et al. (2013). Forklaringen til Fernández-Feijóo-Souto et al.

(2012) er at store selskap velger attestasjon av høy kvalitet fordi de har en interesse av å tilby bedre og pålitelig bærekraftsinformasjon, og i tillegg er det relatert til store selskaps synlighet. I motsetning fant Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero (2020) en negativ sammenheng. Mine resultat er i tråd med funnene til Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012). Operasjonaliseringen av selskapsstørrelse avviker noe mellom studiene, og resultat vil kunne se annerledes ut dersom en annen tilnærming til selskapsstørrelse brukes.

6.4 Industri

Hypotese 3: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og medlemskap i en miljøsensitiv industri, alt annet likt.

Koeffisienten mellom medlemskap i miljøsensitiv industri og attestasjonskvalitet er estimert til -0.893, som indikerer at selskap i mindre miljø sensitive industrier søker attestasjon av høy kvalitet. Derimot er p-verdien til koeffisienten 15.8 %, som betyr at sammenhengen ikke er statistisk signifikant på et 10 %-nivå. Jeg finner ikke støtte for hypotese 3, og følgelig kan jeg ikke uttale meg om det er en sammenheng mellom attestasjonskvalitet og medlemskap i miljøsensitiv industri.

En positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og medlemskap i en miljøsensitiv industri spås av legitimitetsteorien. Dette begrunnes med at selskap i miljø sensitive industrier er mer synlig og opplever større press fra interessenter på grunn av miljøpåvirkning. På grunn av disse faktorene vil det oppstå legitimitetsrisikoer, og selskap i miljø sensitive industrier vil ha et større behov for å håndtere risikoene gjennom høykvalitetsattestasjon. Mine resultater indikerer ikke en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og medlemskap i miljøsensitiv industri, og er dermed ikke støttende for legitimitetsteorien.

Signaliseringsteorien spår også en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og medlemskap i en miljøsensitiv industri, og resultatene av denne studien er ikke støttende for det. Rasjonaliseringen er at selskapene bruker høykvalitetsrapportering og høykvalitetsattestasjon for å signalisere sin forpliktelse til bærekraft og betrygge interessenter om ansvaret selskapet har tatt. Derimot er det en forutsetning at dersom et selskap ønsker å signalisere kvalitet, må det også være en faktisk underliggende kvalitet å signalisere. Det fordrer at selskap i miljø sensitive industrier rapporterer av høy kvalitet dersom de skulle bruke høykvalitetsattestasjon som et signal. Rapportering av lav kvalitet vil ikke oppfylle kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon, jf. rapporteringsformål i kapittel 2, og høykvalitetsattestasjon på det vil anses som falsk signalisering (Baier et al., 2019) og avsløre

den lave kvaliteten. Det går an å snu på argumentasjon til signaliseringsteorien også. Begrunnelsen blir da at selskap i ikke-miljø sensitive industrier har en underliggende kvalitet de ønsker å signalisere ut, nemlig at de ikke påvirker miljøet i like stor grad som selskap i miljø sensitive industrier. Gjennom høykvalitetsattestasjon vil disse selskapene signalisere dette, og samtidig skille seg fra de med «lav kvalitet».

Mye av forskning som ser på valget om attestasjon, pleier å finne en positiv sammenheng med medlemskap i miljø sensitiv industri (f.eks. Branco et al., 2014; Cho et al., 2014; Kuzey & Uyar, 2017; Sellami et al., 2018). Av forskning som har sett på attestasjonskvalitet, finner Bolla-Araya et al. (2019) en positiv sammenheng mellom det og medlemskap i sensitiv industri. Zorio et al. (2013) og Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012) finner derimot ingen sammenheng. Argumentasjon til Bolla-Araya et al. (2019) er at selskap i ikke-miljø sensitive industrier er underlagt betydelig mindre press fra interessenter med hensyn til deres påvirkning på miljøet, og at disse selskap derfor vil rapportere mindre om det.

At denne studien ikke finner støtte for hypotese 3 kan blant annet skyldes validiteten til industrimedlemskapsvariabelen og variabelen for attestasjonskvalitet. Denne studien har fulgt Hassan et al. (2020) sin industriinndeling, og det innebærer en rangering av hvor karbonintensiv en industri er som et mål på miljø sensitivitet. En annen operasjonalisering følger av Simnett et al. (2009) og innebærer en inndeling i to kategorier (miljø sensitiv og ikke-miljø sensitiv), og mange studier følger denne (f.eks. Cho et al., 2014; Fernández-Feijóo-Souto et al., 2012; Herda et al., 2014; Zorio et al., 2013). Den variabelen jeg har valgt fanger ikke opp andre miljø utfordringer enn karbonutslipp, eks. biologisk mangfold eller forurensning, og det vil kunne påvirke begrepsvaliditeten. Operasjonalisering av industri, herunder klassifisering av industrier som miljø sensitiv, er til dels en subjektiv øvelse og resultat vil kunne se annerledes ut dersom en annen tilnærming til industri brukes.

Det finnes flere tilnærminger til måling av attestasjonskvalitet, og det er ingen klar konsensus (Gürtürk & Hahn, 2015). Skillet mellom høy- og lav attestasjonskvalitet blir ofte studert ved å se på forskjeller i attestasjon mellom tilbydere fra revisjon og andre tilbydere, og flere studier bruker attestasjon gjort av et revisjonsselskap som et mål på høy attestasjonskvalitet (Herda et al., 2014; Hummel et al., 2019; Perego, 2009; Simnett et al., 2009). Argumentasjon beror på at revisjonsselskap har veletablerte globale standarder, etikk- og uavhengighetskrav, og kvalitetskontrollmekanismer (Simnett et al., 2009).

Attestasjonskvalitet er i denne studien målt ved innholdsanalyse. Argumentasjon er at attestasjonsberetningen er det eneste synlige beviset på et attestasjonsoppdrag, og innholdet i den reflekterer nivået av attestasjonskvalitet som tilbyderer har til hensikt å oppnå (Fuhrmann et al., 2017). Innholdsanalyse for å måle attestasjonskvalitet er mer omfattende ettersom det innebærer å analysere attestasjonsberetninger for informasjon om blant annet arbeid utført, omfang, uavhengighet, og konklusjon som er nådd (Herda et al., 2014).

Et kritisk aspekt å huske på er at å måle attestasjonskvalitet ved bruk av innholdsanalyse til dels er en subjektiv øvelse som vil kunne påvirke validitet og resultat, samt at sammenhenger vil kunne se annerledes ut dersom en annen tilnærming til innholdsanalyse og attestasjonskvalitet brukes. Jeg brukte en innholdsanalyse basert på Perego & Kolk (2012) når jeg vurderte attestasjonskvalitet, i likhet med blant annet Bollas-Araya et al. (2019), García-Sánchez (2020), og Martínez-Ferrero et al. (2018). Andre studier har utviklet egne tilnærminger til attestasjonskvalitet, blant annet Fernández-Feijóo-Souto et al. (2012) og Zorio et al. (2013).

6.5 Rapporteringskvalitet

Hypotese 4: Det er en positiv sammenheng mellom kvaliteten på attestasjon og kvaliteten på bærekraftsrapporten, alt annet likt.

Sammenhengen mellom attestasjonskvalitet og rapporteringskvalitet er statistisk signifikant. Med en p-verdi på 0.002 kan jeg si at sammenhengen er signifikant på 1%-nivå. Koeffisienten er estimert til +1.032, som indikerer at en økning i rapporteringskvalitet med én karakter vil øke attestasjonskvaliteten med 1.032 poeng. Sagt med andre ord, jo høyere kvalitet på bærekraftsrapporten, jo høyere kvalitet på attestasjon. Følgelig finner jeg støtte for hypotese 4, og det indikerer at rapporteringskvalitet er en faktor som forklarer attestasjonskvalitet.

Signaliseringsteorien spår en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og rapporteringskvalitet. Signaliseringsteoriens rasjonalisering er at de selskap som har høykvalitetsrapportering, ønsker å signalisere kvaliteten ut til interessenter. Signalet er attestasjon av høy kvalitet, og det vil bidra til å betrygge interessenter om at informasjon oppfyller kvalitetskriterier for brukernyttig informasjon, jf. rapporteringsformålene i kapittel 2. Høykvalitetsattestasjon vil også bidra til å skille seg fra de selskap som rapporterer av lav kvalitet. Resultatene av denne studien indikerer en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og rapporteringskvalitet, og er dermed støttende for signaliseringsteorien.

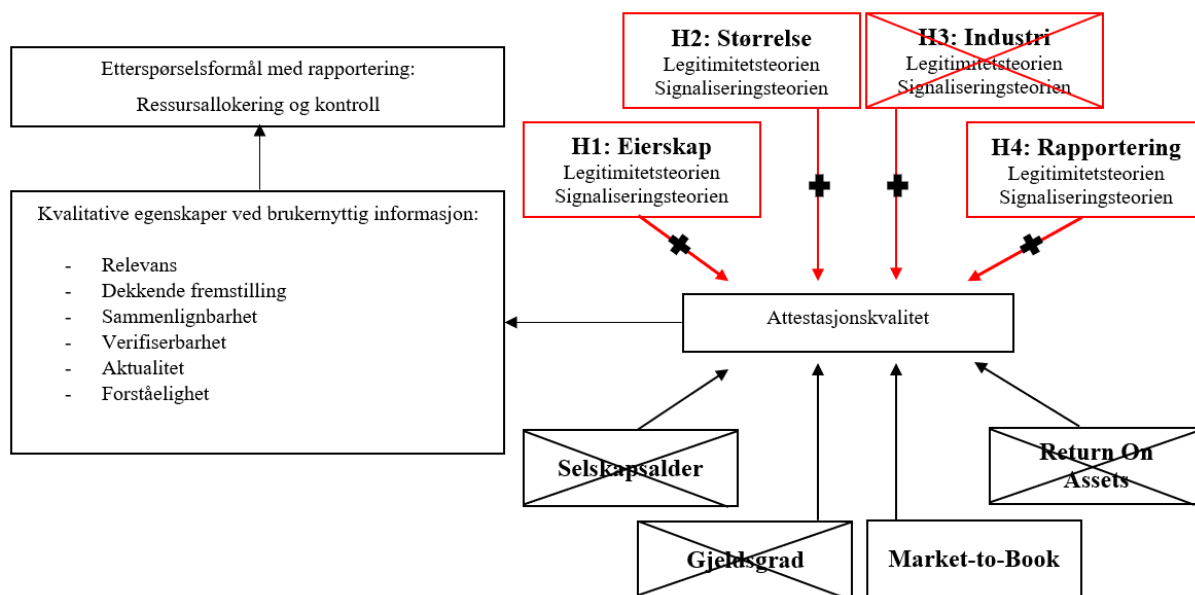
Følgelig, er det ikke urimelig å tro at selskap bruker høykvalitetsattestasjon som et signal på informasjonskvalitet.

Fra legitimitetsteoriens perspektiv, spås det også en positiv sammenheng mellom attestasjonskvalitet og rapporteringskvalitet. Det begrunnes med at alle andre kombinasjoner enn høykvalitetsattestasjon og høykvalitetsrapportering, vil øke legitimitetsrisikoen da det ikke vil øke interessenters tillit til informasjonskvaliteten. Resultatene er støttende for legitimitetsteorien. Det er derfor ikke urimelig å tenke at selskap med høy rapporteringskvalitet har et større behov for å bruke høykvalitetsattestasjon som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer.

Tidligere studier har ikke operasjonalisert rapporteringskvalitet på samme måte som denne studien, og dermed vil ikke resultatene være direkte sammenlignbare. Det er likevel mulig å dra paralleller fra tidligere resultat til mine. Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero (2020) og Braam & Peeters (2016) brukte begge ESG score som et mål på miljø-, sosiale- og forretningsetisk opptreden, og fant en positiv sammenheng med henholdsvis attestasjonskvalitet og valg av attestasjon. Herda et al. (2014) fant ingen sammenheng mellom attestasjonskvalitet og overholdelse av GRI (som et mål på rapporteringskvalitet). Likevel, å definere rapporteringskvalitet er en subjektiv øvelse, og resultatet vil kunne se annerledes ut dersom en annen tilnærming til rapporteringskvalitet brukes.

6.6 Implikasjoner

Funnene fra hypotesetesting viser at jeg får støtte for hypotese 1, hypotese 2, og hypotese 3. I tillegg viser regresjonsresultatene i tabell 14 at kontrollvariabelen Market-to-Book har en sammenheng med attestasjonskvalitet. Det betyr at faktorene størrelse, statlig eierskap og rapporteringskvalitet har en positiv sammenheng med attestasjonskvalitet. Implikasjonen er at disse faktorene kan bidra til å bedre oppfyllelse av kvalitetskriteriene ved informasjon som igjen bidrar til å oppfylle formålene for ressursallokering og kontroll. I figur 5 under vises en oppdatert forskningsmodell, basert på figur 1 og figur 3, hvor variabler uten signifikant sammenheng er krysset ut.

Figur 5: Forskningsmodell med signifikante variabler

Implikasjonene av funnene fra undersøkelse av attestasjonspraksisen, er den relative lave andelen som har attestasjon og den relative lave attestasjonskvaliteten kan stimulere regulerende myndigheter til å innføre lovkrav for attestasjon og innholdet i attestasjonsoppdraget for å sikre høyere kvalitet.

Fra perspektivet til legitimitetsteorien, kan det gjøres tiltak slik at legitimitetsrisikoen øker for selskap dersom de ikke følger etter/oppfyller/etterlever dette. For det første, et løft av dagens krav for rapportering om bærekraftstemaer til å være mer omfattende og detaljert, samt håndhevelse, vil kunne øke antallet og kvaliteten på attestasjon i fremtiden. Dagens krav i regnskapsloven § 3-3c er veldig generelle, og de stiller ikke krav til hvilken informasjon som skal gis, bare hvilke forhold som skal nevnes. Et løft av dagens krav vil innebære økt legitimitetsrisiko for overholdelse av lovkrav, samtidig vil det være økt legitimitetsrisiko knyttet til det å ha lav attestasjonskvalitet (eller ingen attestasjon) på høy rapporteringskvalitet.

For det andre, vil innføring og håndheving av lovkrav for attestasjon kunne bidra til å øke antallet og kvaliteten på attestasjon i fremtiden. Per dags dato er det ingen krav, mens en innføring vil øke legitimitetsrisikoen for overholdelse av lovkrav. I tillegg vil en oppdatering av ISAE3000 til å ha mer omfattende krav til innholdet i attestasjonsoppdraget (f.eks. økt involvering av interessenter) og til innholdet i attestasjonsberetninger, være relevant. Det norske attestasjonsmarkedet er dominert av revisjonsselskap, og de bruker nesten utelukkende

ISAE3000, og en oppdatering vil kunne bidra til å øke kvaliteten på attestasjon (Manetti & Becatti, 2009). Grunnen til at dette kan øke attestasjonskvaliteten, er at det ikke lenger er selskapene som selv bestemmer om de skal ha attestasjon. Det betyr at selskapene heller ikke kan bestemme innholdet i attestasjon, og det bidrar til at muligheten for opportuniste forsvinner.

For det tredje, vil høyere press og økte krav fra interessenter, herunder investorer, NGO'er og staten, kunne bidra til å øke antallet og kvaliteten på attestasjon. Høyere press og økte krav til hva som rapporteres og kvaliteten av det, vil øke legitimitetsrisikoen dersom det ikke oppfylles. Dersom staten tydeliggjør forventninger og/eller klare anbefalinger til selskap de er eier i, om at attestasjon kan øke troverdigheten til rapporteringen, vil det kunne bidra til å forsterke legitimitetsrisikoen dersom selskap ikke etterlever dette. Følgelig, kan det også bidra til en dominoeffekt over til andre selskap uten statlig eierskap.

7. Konklusjon

7.1 Studiens funn

Hensikten og formålet med denne oppgaven var å svare på følgende problemstilling: *Hvordan er attestasjonspraksisen blant de 100 største selskapene på Oslo Børs, og hvilke faktorer forklarer frivillig valg av- og kvaliteten på ekstern attestasjon av bærekraftsrapporter?*

Resultatene fra innholdsanalysen indikerte at attestasjonspraksisen i Norge har flere forbedringspotensialer relatert til attestasjonskvalitet. Praksisen har en klar mangel på involvering av interessenter i prosessen, som også tidligere studier har skissert. I tillegg er det vanligst med begrenset omfang på oppdraget, og uttalelse med lav sikkerhet. Det er lite som tyder på at dagens attestasjonspraksis kan bidra med å oppfylle formålene for ressursallokering og kontroll

Faktorer som forklarer frivillig valg av- og kvaliteten på attestasjon er analysert i et legitimitets- og signaliseringsteoretisk rammeverk. Resultatene indikerer at store selskap, med staten som medeier, og som publiserer bærekraftsrapporter av høy kvalitet, har en positiv sammenheng med kvaliteten på attestasjon. Disse resultatene er forventet ettersom disse selskap har høyere legitimitetsrisiko og et større behov for å signalisere kvalitet på grunn av forskjellige aspekter ved faktorene. Resultatene indiker at attestasjon av høy kvalitet brukes som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoer, og som et signal på kvalitet

overfor interessenter, for å øke interessenters tillit til at informasjon er brukernyttig til formålene om ressursallokering og kontroll.

Studien er viktig fordi den gir en status på attestasjonspraksis i Norge, både for utbredelse av attestasjon og innholdet i attestasjon. I tillegg til gir denne studien innsikt i noen faktorer som påvirker attestasjonskvaliteten, som kan være av nytte for rapporterende selskap, attestasjonstilbydere og regulerende myndigheter. Basert på legitimitetsteorien kan det hende at regulerende myndigheter bør innføre krav til attestasjon og til attestasjonsoppdragets innhold.

7.2 Begrensninger

Opgaven er ikke uten begrensninger. Først og fremst, hvordan attestasjonskvalitet er definert og målt, er en sentral begrensning. Innholdsanalyse av beretninger er ikke en perfekt måte å måle kvalitet på, da det er kun innholdet som blir vurdert, og ikke arbeidet som ligger bak og som ikke blir offentlig tilgjengeliggjort. Likevel er innholdsanalyse en av de bedre og mest anvendte metodene for måling av attestasjonskvalitet i senere tids forskning. Videre, gjorde jeg innholdsanalyse av- og målte kvaliteten til 83 attestasjonsberetninger, noe som ikke hadde vært mulig å gjøre ved casestudie på den begrensede tiden.

For det andre, er det ikke urimelig å tenke at det finnes bedre, alternative måter å operasjonalisere variablene mine på. For eksempel kan omsetning, eiendeler, og antall ansatte være alternativer til å operasjonalisere selskapsstørrelse. Også industri kunne deles og klassifiseres på alternative måter. Ved å ha tilgang til mer, og mer detaljert data, ville jeg kunne utviklet bedre variabler.

Videre, bruker jeg kun børsnoterte selskaper i mine undersøkelser. Resultatene vil med høy sannsynlig være annerledes dersom private selskap var inkludert i utvalget.

7.3 Forslag til videre forskning

Fremtidig forskning kan undersøke attestasjonskvalitet videre. I likhet med Manetti & Toccafondi (2012) foreslår jeg at innholdsanalyse av attestasjonsberetninger burde gjøres med jevnlig mellomrom for å være i stand til å spore fremdriften av praksisen. Jeg har gjennom arbeidet som er gjort, sett behovet for å justere innholdsanalysen til Perego & Kolk (2012) for å tydeligere få frem kvalitetsforskjeller. For eksempel tillegges det 1 poeng dersom beretningen inneholder en tittel og 1 poeng for informasjon om fullstendighet. Derfor foreslår jeg fremtidig forskning vektet kriteriene annerledes slik at det er mulig å bedre differensiere

mellom lav- og høy kvalitet. For eksempel kan nøkkelementene uavhengighet, omfang, standard og kriterier, vesentlighet, fullstendighet, og lydhørhet som O'Dwyer & Owen (2005) presenterer, tillegges mer vekt. Til slutt, er det behov for at attestasjonskvalitet undersøkes med en annen tilnærming. Casestudier av attestasjonsoppdrag med intervju med attestasjonstilbydere, ledelsen, og interessenter vil kunne gi andre perspektiver på kvaliteten.

Referanser

- Adams, C. A., & Evans, R. (2004). Accountability, Completeness, Credibility and the Audit Expectations Gap. *The Journal of Corporate Citizenship*, ss. 97-115.
- Allan, M. P. (1997). The problem of multicollinearity. I M. P. Allen, *Understanding Regression Analysis* (ss. 176-180). Boston: Springer.
- Alon, A., & Vidovic, m. (2015). Sustainability Performance and Assurance: Influence on Reputation. *Corporate Reputation Review*, ss. 337-352.
- Andrikopoulos, A., & Diakidis, N. (2007). Financial Reporting Practices on the Internet: The Case of Companies Listed in the Cyprus Stock Exchange.
- Arora, N., & Mishra, I. (2019). United Nations Sustainable Development Goals 2030 and environmental sustainability: race against time. *Environmental Sustainability*, ss. 339-342.
- Baier, C., Götsche, M., Hellmann, A., & Schiemann, F. (2021). Too Good To Be True: Influencing Credibility Perceptions with Signaling Reference Explicitness and Assurance Depth. *Journal of Business Ethics*, ss. 1-20.
- Ball, A., Owen, D. L., & Gray, R. (2000). External transparency or internal capture? The role of third-party statements in adding value to corporate environmental reports. *Business Strategy and the Environment*, ss. 1-23.
- Ballou, B., Chen, P. C., Grenier, J. H., & Heitger, D. L. (2018). Corporate social responsibility assurance and reporting quality: Evidence from restatements. *Journal of Accounting and Public Policy*, ss. 167-188.
- Bekken, F., & Svendsen, J. (2021). Revisors attestasjon av bærekraftsrapporter: Nytt for institusjonelle investorer i Norge. *Masteroppgave NTNU*.

- Boiral, O., & Heras-Saizarbitoria, I. (2020). Sustainability reporting assurance: Creating stakeholder accountability through hyperreality? *Journal of Cleaner Production*, ss. 1-16.
- Bollas-Araya, H. M., Polo-Garrido, F., & Seguí-Mas, E. (2019). Determinants of CSR Reporting and Assurance: An Analysis of Top Cooperative and Mutual Organisations. *Australian Accounting Review*, ss. 692-707.
- Branco, M. C., Delgado, C., Gomes, S. F., & Eugénio, T. C. (2014). Factors influencing the assurance of sustainability reports in the context of the economic crisis in Portugal. *Managerial Auditing Journal*, ss. 237-252.
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specifications in econometrics. *The Review of Economic Studies*, ss. 239-253.
- Briem, C., & Wald, A. (2018). Implementing third-party assurance in integrated reporting: Companies' motivation and auditors' role. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, ss. 1461-1485.
- Braam, G., & Peeters, R. (2018). Corporate Sustainability Performance and Assurance on Sustainability Reports: Diffusion of Accounting Practices in the Realm of Sustainable Development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, ss. 164-181.
- Carbon Disclosure Project. (2022). *What we do*. Hentet fra <https://www.cdp.net/en/info/about-us/what-we-do>
- Casey, R. J., & Grenier, J. H. (2015). Understanding and Contributing to the Enigma of Corporate Social Responsibility (CSR) Assurance in the United States. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, ss. 97-130.
- Cheng, M. M., Green, W. J., & Ko, J. C. (2015). The Impact of Strategic Relevance and Assurance of Sustainability Indicators on Investors' Decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, ss. 131-162.
- Cho, C., Laine, M., Roberts, R., & Rodrigue, M. (2015). Organized hypocrisy, organizational façades, and sustainability reporting. *Accounting, Organizations and Society*, ss. 78-94.

- Cho, C., Michelon, G., Patten, D., & Roberts, R. (2014). CSR report assurance in the USA: an empirical investigation of determinants and effects. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, ss. 130-148.
- Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G., & Tsang, A. (2015). Voluntary external assurance of corporate social responsibility reports and the Dow Jones Sustainability Index membership: International evidence. *Unpublished working paper, UQ Business School*.
- Cohen, J., & Simnett, R. (2015). CSR Assurance Services: A Research Agenda. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, ss. 59-74.
- Connelly, B., Certo, S., Ireland, R., & Reutzel, C. (2011). Signaling Theory: A Review and Assessment. *Journal of Management*, ss. 39-67.
- Cooper, S., & Owen, D. (2014). Independent assurance of sustainability reports. I J. Bebbington, U. J., & B. O'Dwyer, *Sustainability Accounting and Accountability*. London og New York: Routledge.
- Cormier, D., & Gordon, I. M. (2001). An examination of social and environmental reporting strategies. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, ss. 587-617.
- Craney, T. A., & Surles, J. G. (2002). Model-Dependent Variance Inflation Factor Cutoff Values. *Quality Engineering*, ss. 391-403.
- Dando, N., & Swift, T. (2003). Transparency and Assurance: Minding the Credibility Gap. *Journal of Business Ethics*, ss. 195-200.
- De Beelde, I., & Tuybens, S. (2015). Enhancing the Credibility of Reporting on Corporate Social Responsibility in Europe. *Business Strategy and the Environment*, ss. 190-216.
- Deegan, C. (2002). Introduction: The legitimising effect of social and environmental disclosures - a theoretical foundation. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, ss. 282-311.
- Dowling, J., & Pfeffer, J. (1975). Organizational legitimacy: Social values and organizational behavior. *Pacific Sociological review*, ss. 122-136.
- Drukker, D. M. (2003). Testing for serial correlation in linear panel-data models. *The Stata Journal*, ss. 168-177.

- Dutta, P. (2020). Determinants of voluntary sustainability assurance: the importance of corporate environmental performance. *Social Responsibility Journal*, ss. 1403-1414.
- Edgley, C., Jones, M., & Solomon, J. (2010). Stakeholder inclusivity in social and environmental report assurance. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, ss. 532-557.
- Fallan, E. (2020a). Attestasjon av rapportering om sosiale og miljømessige forhold i Norge og internasjonal - kort blikk på historie, standarder og praksis. I I. B. Stenheim, *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (ss. 277-319). Oslo: Cappelen Damm.
- Fallan, E. (2020b). Bruk av informasjon fra foretaks miljørapportering til ressursallokerings- og kontrollformål. I T. Stenheim, K. M. Baksaas, & E. M. Kulset, *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (ss. 243-275). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Fallan, E., & Fallan, L. (2009). Voluntarism versus regulation: Lessons from public disclosure of environmental performance information in Norwegian companies. *Journal of Accounting & Organizational Change*, ss. 472-489.
- Fallan, E., & Granrud, H. R. (2020). Attestasjon av rapportering om sosiale, miljømessige og økonomiske forhold (miljø-, samfunnsansvars- og bærekraftsrapportering). I T. D. Stenvold, & M. M. Degerstrøm, *Revisjonshandlinger i praksis* (ss. 361-392). Bergen: Fagbokforlaget.
- Fallan, E., Granrud, H. R., Litlabø, E., & Rønning, J. E. (2021). Miljørapportering i oppdrettsforetak: Fast i fisken? *Magma*, ss. 105-114.
- Farooq, M., & De Villiers, C. (2017). The market for sustainability assurance services: A comprehensive literature review and future avenues for research. *Pacific Accounting Review*, ss. 79-106.
- Fernández-Feijóo-Souto, B., Romero, S., & Ruiz, S. (2015). Multilevel Approach to Sustainability REport Assurance Decisions. *Australian Accounting Review*, ss. 346-358.
- Fifka, M. S. (2013). Corporate responsibility reporting and its determinants in comparative perspective: A review of the empirical literature and a meta-analysis. *Business Strategy and the Environment*, ss. 1-35.
- Folketrygdfondet. (2022). *Årsrapport og eierrapport 2021*. Oslo: Folketrygdfondet.

- Frost, G., & Martinov-Bennie, N. (2010). Sustainability reporting assurance: Market trends and information contents.
- Fuhrmann, S., Ott, C., Looks, E., & Guenther, T. (2017). The contents of assurance statements for sustainability reports and information asymmetry. *Accounting and Business Research*, ss. 369-400.
- García-Sánchez, I. M. (2020). Drivers of the CSR report assurance quality: Credibility and consistency for stakeholder engagement. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, ss. 2530-2547.
- García-Sánchez, I., Hussain, N., Aibar-Guzmán, C., & Aibar-Guzmán, B. (2021). Assurance of corporate social responsibility reports: Does it reduce decoupling practices? *Business Ethics, the Environment & Responsibility*.
- Gillet-Monjarret, C. (2015). Assurance of Sustainability Information: A Study of Media Pressure. *Accounting in Europe*, ss. 87-105.
- Global Reporting Initiative. (2016). *GRI 101: Foundation 2016*. Amsterdam: GRI.
- Gold, D. (1969). Statistical tests and substantive significance. *The American Sociologist*, ss. 42-46.
- Grenness, T. (2002). *Innføring i vitenskapsteori og metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Griffin, P., & Heede, C. R. (2017). *The Carbon Majors Database*. CDP Carbon Majors Report 2017.
- Gürtürk, A., & Hahn, R. (2016). An empirical assessment of assurance statements in sustainability reports: Smoke screens or enlightening information? *Journal of Cleaner Production*, ss. 30-41.
- Hassan, A., Elamer, A. A., Fletcher, M., & N., S. (2020). Voluntary assurance of sustainability reporting: evidence from an emerging economy. *Accounting Research Journal*, ss. 391-410.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, ss. 1251-1271.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Herda, D. N., Taylor, M. E., & Winterbotham, G. (2014). The Effect of Country-Level Investor Protection on the Voluntary Assurance of Sustainability Reports. *Journal of International Financial Management & Accounting*, ss. 209-236.
- Hill, R. C., Griffiths, W. E., & Lim, G. C. (2018). *Principles of Econometrics, Fifth Edition*. John Wiley & Sons.
- Hodge, K., Subramaniam, N., & Stewart, J. (2009). Assurance of Sustainability Reports: Impact on Report Users' Confidence and Perceptions of Information Credibility. *Australian Accounting Review*, ss. 178-194.
- Hummel, K., Schlick, C., & Fifka, M. (2019). The role of sustainability performance and accounting assurors in sustainability assurance engagements. *Journal of Business Ethics*, ss. 733-757.
- IASB. (2018). *IFRS conceptual framework for financial reporting*. International Accounting Standards Board.
- Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General. (2019). *Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now - Science for Achieving Sustainable Development*. New York: United Nations.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Junior, R. M., Best, P. J., & Cotter, J. (2014). Sustainability Reporting and Assurance: A Historical Analysis on a World-Wide Phenomenon. *Journal of Business Ethics*, ss. 1-11.
- Junior, R. M., Best, P. J., & Cotter, J. (2014). Sustainability Reporting and Assurance: A Historical Analysis on a World-Wide Phenomenon. *Journal of Business Ethics*, ss. 1-11.
- Kamp-Roelands, N. (2002). Towards a Framework for Auditing Environmental Reports.
- Kausar, A., Shroff, N., & White, H. (2016). Real effects of the audit choice. *Journal of Accounting and Economics*, ss. 157-181.
- Kirmani, A., & Rao, A. R. (2000). No pain, no gain: A critical review of the literature on signaling unobservable product quality. *Journal of Marketing*, ss. 66-79.

- Kolk, A., & Perego, P. (2010). Determinants of the Adoption of Sustainability Assurance Statements: An International Investigation. *Business Strategy and the Environment*, ss. 182-198.
- KPMG. (2021). *The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020*.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to its methodology*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Kuzey, C., & Uyar, A. (2017). Determinants of sustainability reporting and its impact on firm value: Evidence from the emerging market of Turkey. *Journal of Cleaner Production*, ss. 27-39.
- Landrum, N., & Ohsowski, B. (2018). Identifying Worldviews on Corporate Sustainability: A Content Analysis of Corporate Sustainability Reports. *Business Strategy and the Environment*, ss. 128-151.
- Lennard, A. (2007). Stewardship and the Objectives of Financial Statements: A Comment on ISAB's Preliminary Views on an Improved Conceptual Framework for Financial Reporting and Qualitative Characteristics of Decision-Useful Financial Reporting Information. *Accounting in Europe*, ss. 51-66.
- Lindblom, C. K. (1994). The implications of organizational legitimacy for corporate social performance and disclosure. *Critical Perspective on Accounting Conference*.
- Lov om årsregnskap m.v., LOV-1998-07-17-56 (Finansdepartementet 1999).
- Manetti, G., & Becatti, L. (2009). Assurance Services for Sustainability Reports: Standards and Empirical Evidence. *Journal of Business Ethics*, ss. 289-298.
- Manetti, G., & Toccafondi, S. (2012). The Role of Stakeholders in Sustainability Reporting Assurance. *Journal of Business Ethics*, ss. 363-377.
- Maroun, W., & Prinsloo, A. (2020). Drivers of combined assurance in a sustainable development context: Evidence from integrated reports. *Business Strategy and the Environment*, ss. 3702-3719.
- Martínez-Ferrero, J., García-Sánchez, I. M., & Ruiz-Barbadillo, E. (2018). The quality of sustainability assurance reports: The expertise and experience of assurance providers as determinants. *Business Strategy and the Environment*, ss. 1181-1196.

- Mehmetoglu, M., & Jakobsen, T. G. (2016). *Applied Statistics Using STATA: A Guide for the Social Sciences*. Sage Publications.
- Michelon, G., Pilonato, S., & Ricceri, F. (2015). CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis. *Critical Perspectives on Accounting*, ss. 59-78.
- Milne, M. J., & Adler, R. W. (1999). Exploring the reliability of social and environmental disclosures content analysis. *Accounting, Auditing & Accountability*, ss. 237-256.
- Milne, M., & Gray, R. (2012). W(h)ither Ecology? The Triple Bottom Line, the Global Reporting Initiative, and Corporate Sustainability Reporting. *Journal of Business Ethics*, ss. 13-29.
- Nyeng, F. (2004). *Vitenskapsteori for økonomer*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2021). *Staten eierrapport - Statens direkte eierskap i selskaper*. Oslo: Nærings- og fiskeridepartementet.
- Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi, St.meld. nr. 10 (2008-2009) (Det Kongelige Utenriksdepartement 2009).
- O'Donovan, G. (2002). Environmental disclosures in the annual report: Extending the applicability and predictive power of legitimacy theory. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, ss. 344-371.
- O'Dwyer, B., & Owen, D. (2005). Assurance statements in environmental, social and sustainability reporting: a critical evaluation. *The British Accounting Review*, ss. 205-229.
- Owen, D. L., Swift, T. A., Humphrey, C., & Bowerman, M. (2000). The new social audits: accountability managerial capture or the agenda of social champions? *European Accounting Review*, ss. 81-98.
- Park, J., & Brorson, T. (2005). Experiences of and views on third-party assurance of corporate environmental and sustainability reports. *Journal of Cleaner Production*, ss. 1095-1106.
- Perego, P., & Kolk, A. (2012). Multinationals' Accountability on Sustainability: The Evolution of Third-Party Assurance of Sustainability Reports. *J Bus Ethics*, ss. 173-190.

- Peters, G. F., & Romi, A. M. (2015). The Association between Sustainability Governance Characteristics and the Assurance of Corporate Sustainability Reports. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, ss. 163-198.
- Radhouane, I., Nekhili, M., Nagati, H., & Paché, G. (2019). Is voluntary external assurance relevant for the valuation of environmental reporting by firms in environmentally sensitive industries. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, ss. 65-98.
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ruhnke, K., & Gabriel, A. (2013). Determinants of voluntary assurance on sustainability reports: an empirical analysis. *Journal of Business Economics*, ss. 1063-1091.
- Ruiz-Barbadillo, E., & Martínez-Ferrero, J. (2020). Empirical analysis of the effect of the joint provision of audit and sustainability assurance services on assurance quality. *Journal of Cleaner Production*, ss. 1-23.
- Sachs, J. D. (2012). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *The Lancet*, ss. 2206-2211.
- Seguí-Mas, E., Bolas-Araya, H. M., & Polo-Garrido, F. (2015). Sustainability assurance on the biggest cooperatives of the world: An analysis of their adoption and quality. *Annals of Public and Cooperative Economics*, ss. 363-383.
- Sellami, Y. M., Hlima, N. D., & Jarboui, A. (2019). An empirical investigation of determinants of sustainability report assurance in France. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, ss. 320-342.
- Simnett, R., Vanstraelen, A., & Chua, W. (2009). Assurance on Sustainability Reports: An International Comparison. *The Accounting Review*, ss. 937-967.
- Sobhan, N., Hassan, A., & Fletcher, M. (2018). Corporate Social Responsibility and Assurance Disclosure Practice: An Investigation of the Top 100 Companies in Bangladesh. *SSRN Electronic Journal*.
- Spence, M. (1973). Job market signaling. *Quarterly Journal of Economics*, ss. 355-374.

- Statens direkte eierskap i selskaper - Bærekraftig verdiskapning, Meld. St. 8 (2019-2020) (Nærings- og fiskeridepartementet 2019).
- Stemler, S. (2000). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, ss. 1-6.
- Stock, J. H., & Watson, M. W. (2020). *Introduction to Econometrics*. Pearson.
- Studenmund, A. H. (2016). *Using econometrics: a practical guide*. Boston: Pearson.
- Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches . *Academy of Management Review*, ss. 571-610.
- Tagesson, T., Blank, V., Broberg, P., & Collin, S. O. (2009). What explains the extent and content of social and environmental disclosures on corporate websites: a study of social and environmental reporting in Swedish listed corporations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, ss. 352-364.
- The Governance Group. (2019). *Bærekraft på børs 2019: En analyse av bærekraftsrapportering til de 100 største selskapene på Oslo Børs*.
- The Governance Group. (2020). *Tall som teller: En analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs*.
- The Governance Group. (2021). *Tall som teller: En analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs*.
- Torres-Reyna, O. (2007). *Panel data analysis fixed and random effects using Stata (v. 4.2)*. Data & Statistical Services, Princeton University.
- Tyson, T., & Adams, C. A. (2020). Increasing the scope of assurance research: new lines of inquiry and novel theoretical perspectives. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, ss. 291-316.
- Walker, K., & Wan, F. (2012). The Harm of Symbolic Actions and Green-Washing: Corporate Actions and Communications on Environmental Performance and Their Financial Implications. *J Bus Ethics*, ss. 227-242.
- Wooldridge, J. (2013). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. Mason: South-Western, Cengage Learning.

- Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. Cambridge: MA: MIT Press.
- Zaman, R., Farooq, M. B., Khalid, F., & Mahmood, Z. (2021). Examining the extent of and determinants for sustainability assurance quality The role of audit committees. *Business Strategy and the Environment*, ss. 2887-2906.
- Zhou, S., Simnett, R., & Green, W. J. (2016). Assuring a New Market: The Interplay between country-level and company-level factors on the demand for greenhouse gas (GHG) information assurance and the choice of assurance provider. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, ss. 141-168.
- Zorio, A., García-Benau, M. A., & Sierra, L. (2013). Sustainability Development and the Quality of Assurance Reports: Empirical Evidence. *Business Strategy and the Environment*, ss. 484-500.